

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pronikání západního stylu odívání do Japonska

Adoption of Western-Style Clothing in Japan

Olomouc 2010

Kateřina Blehová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Anna Křivánková

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc 10.5. 2010

.....

Děkuji Mgr. Anně Křivánkové za odborné vedení mé práce
a za mnoho cenných rad a podnětů.

Obsah

Ediční poznámka.....	7
Materiály a zdroje	7
Úvod.....	8
1 Otevření Japonska.....	10
1.1 Počátek westernizace	10
1.2 Počátek přebírání západního typu oděvu	12
2 První vlna (1854-1917).....	14
2.1 První přejaté oděvy	14
2.2 <i>Seijó išokudžú</i>	15
2.3 Restaurace Meidži a společenské reformy.....	17
2.4 Rokumeikan	19
2.5 Společenské pojmy <i>haikara</i> a <i>bankara</i>	21
2.5.1 <i>Haikara</i>	21
2.5.2 <i>Bankara</i>	22
2.6 Nová podoba civilního oděvu	24
2.7 Rozdíly v odívání mužů a žen.....	26
3 Druhá vlna (1918-1945).....	28
3.1 Situace v meziválečném období.....	28
3.2 <i>Ero guro nansensu</i>	31
3.3 Moderní dívka jako fenomén doby	33
3.3.1 <i>Moga</i> a <i>mobo</i>	33
3.3.2 Kdo vlastně byla <i>moderní dívka</i> ?.....	33
3.3.3 Symbol doby	35
3.4 Spodní prádlo	36
3.5 Vývoj školních uniforem	37
3.5.1 Chlapecké školní uniformy	37
3.5.2 Dívčí školní uniformy	37
3.5.3 Dětské uniformy.....	38
3.6 Předválečný odklon a situace za 2. světové války	39
4 Třetí vlna (po r. 1945).....	40
4.1 Situace po 2.sv. válce.....	40
4.2 Počátky módního návrhářství	41

4.3 Další vývoj	42
5 Vliv Japonska na západní odívání.....	43
5.1 Oděv přejatý.....	43
5.2 Vliv na pojetí oděvu.....	45
Závěr	46
Abstract in English.....	49
Anotace	50
Použitá literatura	51
Internetové zdroje	55
Přílohy.....	56
Seznam obrazových příloh.....	56

Ediční poznámka

Všechny japonské výrazy jsou psány v české transkripci. Při prvním použití japonského jména, názvu či termínu uvádím i jeho zápis ve znacích či slabičné abecedě. Japonská vlastní jména jsou použita podle japonského úzu v pořadí příjmení-jméno.

Veškeré citace jsou uvedeny v mém vlastním překladu.

Materiály a zdroje

Má práce se z části opírá o knihu Vlasty Winkelhöferové *Japonsko - Dějiny odívání*, vydané nakladatelstvím Lidové noviny v roce 1999. Tato kniha je jediným relevantním zdrojem o tématu japonského odívání v českém jazyce. Ostatní české knihy, ze kterých jsem čerpala, jsou převážně knihy s historickým zaměřením, staré cestopisy či beletrie psaná českými cestovateli na počátku dvacátého století.

Další zdroje, které jsem pro svou práci použila, jsou psané převážně v anglickém jazyce, některé též v jazyce japonském a německém. Jde především o historické publikace, oděvní encyklopedie a články z odborných časopisů zaměřených na japonskou historii a společnost.

Poslední kategorií zdrojů jsou zdroje internetové, především stránka Muzea uniforem Tombow a databáze obrazového materiálu Massachusetts Institute of Technology a New York Public Library Digital Gallery.

Úvod

Po otevření Japonska světu ve druhé polovině devatenáctého století započal proces westernizace japonské společnosti. Oku laického pozorovatele by se mohlo zdát, že se za necelého jeden a půl století kultura velice svébytná v mnoha ohledech změnila v pustou nápodobu západních vzorů. Jednou z nejviditelnějších změn, které se udály, byl přechod od tradičního japonského kroje k oblečení západního typu. Dnes si svět již nedokáže představit japonské úředníky a podnikatele oblečené v čemkoli jiném než v oblecích s poctivě uvázanou kravatou u krku.

Ve své práci se chci zaměřit právě na tento aspekt westernizace japonské společnosti. Společně s přijímáním západního oděvu se událo mnoho společenských změn a bylo zrušeno, nebo výrazně upraveno mnoho tradic a konvencí. Japonská společnost reagovala někdy s nadšením a někdy s despektem.

Nemám v úmyslu zabývat se výčtem převzatých kusů oděvu, ale spíše historickými a kulturními spojitostmi a důležitými předpisy a dobovými koncepty, které se k nošení západního oděvu vázaly. Kdy a jak započalo přijímání západního oděvu, jak probíhalo a jaké k němu byly důvody? Co přispělo k rozšíření šatů naprosto cizích japonské tradici? Jak bylo toto porušení tradic vnímáno japonskou veřejností a pozorovateli ze západních zemí? Jak na tyto změny reagovala média? Bylo vůbec nutné převléknout celý národ do západního šatstva? Jaké události k rozšíření západního oděvu přispěly nejvíce? Změnil západní oděv japonskou společnost jako takovou?

Postupným zodpovězením těchto otázek bych chtěla zmapovat období zhruba sta let, kdy proces přebírání západního typu oděvu probíhal. Za tu dobu se západní móda rozšířila prakticky po celém Japonsku a do všech vrstev společnosti. Japonci se s jednotlivými kusy oděvu naučili správně zacházet a přijali je za své. V posledních letech vytyčeného období začaly vznikat instituce zaměřené na školení vlastních módních návrhářů západního oblečení. Dnes je Japonsko proslulé mnohdy až šokující módou původně západního stylu.

Přijímání západního oděvu však nebylo zcela plynulé a nepokračovalo nepřetržitě. Událo se v několika výrazných vlnách, přičemž každá z nich byla inicializována událostí významnou pro chod celé země.

Pro potřeby své práce jsem uznala za vhodné rozdělit popisované období na tři fáze. Každá z těchto tří fází má svá specifika. Z počátku obdivné přebírání nevídaných

výdobytků západních zemí se střídalo s vlnami odporu a vzdoru proti nátlaku a vykořisťování, o které se západní mocnosti v očích obyvatel Japonska pokoušely.

První fáze pokrývá období od otevření Japonska světu, celé období Meidži a ještě část období Taišó. Vyznačuje se silným tlakem k přejímání všeho západního a následným procitnutím a snahou o omezení westernizace. Druhá fáze začíná hospodářským rozkvětem Japonska v období první světové války a končí naprostým odklonem od Západu za druhé světové války. Nese se především ve znamení moderního životního stylu mladé generace a změn v tradičním vnímání mužské a ženské role, vrcholí pak v uvalení zákazu na veškeré módní výstřelky spojené se západními vlivy. Třetí fáze zkoumá rozšíření západního oděvu v období okupace po druhé světové válce. Japonská společnost zde již přijímá západní ošacení za své a spěje ke své podobě, jak ji známe dnes. Tedy ke společnosti oděné nikoli do tradičního kimona, ale do elegantních obleků a kostýmů.

Současný stav japonského odívání již není v práci obsažen. Třetí fáze přejímání západního oděvu je ukončena naznačením směru, kudy se nově vzniklé návrhářské školy začaly ubírat.

V poslední kapitole je shrnut vliv, jaký měl kontakt s tradičním japonským odíváním, materiály a prací japonských návrhářů na západní módu.

1 Otevření Japonska

1.1 Počátek westernizace

Pojem *westernizace* označuje přejímání kultury a technologie západních mocností. Počátek westernizace japonské společnosti se datuje již do roku 1854, kdy se Spojeným státem americkým podařilo pod pohrůžkou použití síly prolomit izolaci Japonska.

Nedlouho poté byly se západními mocnostmi uzavřeny tzv. nerovnoprávné smlouvy¹, které Japonsko znevýhodňovaly především stanovením velmi nízkých dovozních cel. Do japonských přístavních měst začali proudit cizinci; diplomaté, obchodníci i obyčejní exotiky chtiví cestovatelé. Japonsko, které bylo po více než dvě století téměř zcela odříznuté od okolního světa, se muselo vyrovnávat nejen se zahraničními vlivy a tlakem světových mocností, ale zároveň také s domácími politickými třenicemi, které vyústily v občanskou válku, pád vlády šógunátu a znovunastolení vlády císaře.

Jedním z nejsilnějších impulsů pro započatí westernizace japonské společnosti byly právě nerovnoprávné smlouvy. Ztráty domácího hospodářství a pocity ponížení a bezmoci vůči vyspělému Západu zároveň s touhou po jeho moderních výtocích byly hlavními důvody snahy Japonců o přiblížení se západním mocnostem. Cizince bylo potřeba přesvědčit, že se jim Japonsko může ve všech směrech vyrovnat, aby bylo možné dosáhnout alespoň zdánlivé rovnoprávnosti, která by umožnila revizi znevýhodňujících smluv.

Hlavní vlna přejímání všeho západního přišla po obnovení císařské moci v roce 1868 a byla iniciována novou vládou i císařem samotným. Byla načrtnuta jakási paralela mezi westernizací, modernizací a civilizovaností země, kdy se tyto tři pojmy zdály splývat v jeden význam. Vše, co bylo západní, bylo považováno za moderní a civilizované. Některé japonské zvyky tak začaly být viděny jako barbarské a zavrženíhodné.

Období po restauraci císařské moci se někdy nazývá *bunmei kaika* (文明開化), neboli období „civilizace a osvěty“. Tento termín měl definovat pomyslný cíl japonské

---

¹ nerovnoprávné smlouvy (不平等条約, fubjódó džójaku), smlouvy uzavřené v roce 1858 s USA, Nizozemím, Velkou Británií, Ruskem a Francií. Stanovovaly mimo jiné otevření několika japonských přístavů obchodu, povolovaly usídlování cizinců v Edu a Ósace a zvyšovaly nerovnost smluvních vztahů pevným stanovením velmi nízkých dovozních cel do Japonska. (Reischauer, 2000)

společnosti. Vytvořil ho prozápadní osvětový spisovatelem Fukuzawa Jukiči² ještě před nástupem císaře Meidži na trůn. (Craig, 2009)

Westernizace začala měnit nejen tvář japonských měst, ale i mnoho zažitých tradic a konvencí. Hospodářské a společenské změny takového rozsahu vyvolávaly na jedné straně nadšení a na straně druhé ostrou kritiku od zastánců tradičního japonského životního stylu.

---

² Fukuzawa Jukiči (福澤諭吉, 1835-1901), překladatel, učitel a spisovatel proslulý svými prozápadními osvětovými aktivitami, posuzován jako největší myslitel moderního Japonska. Nejdříve studoval „holandské vědy“ a holandštinu, později se začal věnovat studiu angličtiny. Již za období šógunátu doprovázel japonská poselstva do USA, později se stal autorem mnoha publikací zabývajících se úlohou státu. V roce 1868 založil univerzitu Keiō, jež se stala nejstarší vysokoškolskou vzdělávací institucí západního stylu v Japonsku.

1.2 Počátek přebírání západního typu oděvu

K úplně prvnímu přijetí západního oděvu Japonci došlo již na konci 16. století, když do země připluli Portugalci a s nimi jezuité. Japonci byli už tehdy fascinováni jak technickými vymoženostmi, které s sebou tito „jižní barbaři“ přivezli, tak i jejich oděvem.

První Japonci, kteří zavítali do Evropy, byli konvertovaní křesťané na pouti za papežem. Svou cestu podnikli v roce 1582. Ke konci 16. století se začali někteří japonští šlechtici oblékat do západního oděvu podle stylu Portugalců. Praktikoval to dokonce i sám slavný vojevůdce Tojotomi Hidejoši.³ (Varley, 2000) Tato móda však velmi brzy opadla. O několik let později bylo Japonsko téměř zcela uzavřeno vlivům západních mocností.

Po příjezdu Američanů a opětovném otevření Japonska světu v polovině 19. století se situace opakovala. Zpočátku se Japonci snažili přebírat kompletně všechno od technologie až po bezvýznamné zvyky západních cizinců. Rozdíl v důležitosti jednotlivých rysů západní civilizace pravděpodobně dobře nechápali a všechno se jim zdálo provázané. (Reischauer, 2000) *Jófuku* (洋服), tedy oděv západního stylu byl také vnímán jako nutná součást západních zvyklostí, kterou je třeba převzít.

„Přerod staré kultury v novou zachvátil všechny zjevy života – zastavil se však před tím, čemu Francouzi říkají ‚intimní‘ část člověka: dům, rodina, zvyky, náboženství, zábavy, umění – vše to zůstalo a jest dosud japonským, i když vše ostatní obléklo si přes japonský vnitřek evropský kabát.“ (Svojsík, 1913:145)

Japonský životní styl, tato „intimní část člověka“, o které Svojsík píše, představovala pro celkové převzetí západního odívání skutečnou překážku. Tradiční oděv byl silně vázán k tradičnímu stylu bydlení a k některým obecným zvykům, jakým bylo třeba klečení a práce na zemi. Také k ušití tradičního oděvu *kimona* bylo zapotřebí čisté podlahy vyložené rohožemi *tatami*. Pohybovat se po japonsky zařízeném domě a vykonávat v něm jakékoli domácí práce v západním oděvu by bylo velmi nepraktické a nepohodlné a oděv by se tím velmi rychle zničil.

Princip, na kterém byl založen západní oděv, byl japonskému vnímání také cizí. Západní šatstvo se šilo z mnoha kusů látky, které byly přesně změřeny, nastříhány a pevně sešity, aby hotový oděv co nejlépe seděl postavě svého nositele a aby zdůrazňoval jeho tělesné rysy. (Martin, 1995) Oproti tomu japonský tradiční oděv, kimono, byl ušit

---

³ Tojotomi Hidejoši (豊臣秀吉, 1536-1598), sjednotitel Japonska. Nedlouho po jeho smrti byl nastolen šógunát v čele s rodem Tokugawa a Japonsko bylo téměř zcela izolováno od okolního světa.

z jednoho dlouhého, rovně rozstříhaného pruhu látky. Délka se dala přizpůsobit postavě podkasáním a upevněním šňůrami a pásem. Před každým praním se oděv rozpáral a potom byl znovu sešit. Kimono na postavě viselo a tělesné rysy spíše zahlazovalo.

Oděv západního typu byl zpočátku vhodný pouze do západně zařízených prostor, kterými byly hlavně úřady a továrny. Většinou byl tedy nošen do práce a na veřejné události. V některých zaměstnáních, jako byla například práce u strojů v továrnách, byl západní oděv vhodnější z bezpečnostních důvodů. Mnozí továrníci si to brzy uvědomili a nošení západních pracovních šatů ošetřili nařízením či předpisem.

Zpočátku se i ti Japonci, kteří západní oděv do práce nosili, doma stále ještě převlékali do kimona. (viz. příloha č.1) Průměrný japonský úředník tedy musel být vybaven oděvem obou typů. Výše postaveným hodnostářům se však mohly výdaje na oděv i snížit, protože již nepotřebovali drahá dvorská roucha a vystačili si s jedním či dvěma západními obleky.

Ne přímo překážkou, ale spíše estetickou nevýhodou pro nošení západního oděvu byly tělesné proporce Japonců, především japonských žen. Drobná hubená postavička s nikterak výraznými ňadry byla tradičně poněkud nachýlená dopředu a v evropských šatech se moc dobře nevyjímal. Doboví pozorovatelé se o tomto jevu nevyjadřovali příliš lichotivě, někdy jim byl až k smíchu. „Evropský кроj nesluší ani Žaponcům ani Žaponkám. Vypadají v něm mnohdy až pitvorně. Drobné postavy ponižují je v tom střihu na Pygmeje a Liliputány.“ (Kořenský, 1895:182)

Zůstává tedy otázkou, zda snaha Japonců stát se moderními a civilizovanými působila na vyslance ze Západu opravdu pozitivně.

2 První vlna (1854-1917)

2.1 První přejaté oděvy

První období přejímání západního oděvu pokrývá celé období Meidži (1868-1912) a vyznačuje se především uniformitou přístupu k nošení těchto oděvů i uniformností šatu samotného.

Prvními přejatými vzory západního typu oděvu byly vojenské stejnokroje. Japonci je v rámci komplexního přejímání západní kultury a technologie převzali jako součást vojenské strategie. Stalo se tak již v období protišógunátního povstání knížectví Čóšú a Sacuma v 60. letech 19. století. Jak uvádí Reischauer, vojenské jednotky těchto knížectví byly složeny nejen ze samurajů, ale i z obyčejných rolníků, které bylo třeba vybavit. Velitelé těchto jednotek si včas uvědomili význam západní strategie, a proto byly jednotky cvičeny podle poznatků západního vojenství a vybaveny zbraněmi nakoupenými od západních mocností. (Reischauer, 2000) Nutným doplňkem tedy byly i šaty západního střihu. Tyto uniformy však ještě byly velmi prosté.

Armáda a ostatní podobně strukturované organizace zůstaly i nadále jedním z průkopníků v adopci západního oděvu. Na počátku doby Meidži byla japonská armáda reformována a byly v ní zavedeny uniformy západního typu, inspirované především francouzskými a německými střihy. (Winkelhöferová, 1999) Střih býval upravován často právě podle toho, ze které země pocházel v dané době vojenský poradce japonských jednotek. (Tombow) Podobnost uniforem nově vzniklé japonské císařské armády a uniforem armády francouzské je více než zřejmá. (viz. příloha č.3)

Uniformy, *seifuku* (制服), si u Japonců brzy získaly velkou oblibu. Celá první fáze přejímání západního oděvu v podstatě probíhala ve znamení uniforem, ačkoli to nebyly jen uniformy vojenské. Západní oděv byl v některých profesích brzy nařízen jako povinný a předpis přesně udával, jaké šaty musí být nošeny. Nešlo jen o šaty dělníků, policistů či průvodčích (Winkelhöferová, 1999), ale také o šaty předepsané pro oficiální příležitosti a shromáždění vlády. Frak a žaket, které byly na Západě vnímané jako civilní, byly v Japonsku předepsány jako oděv povinný na slavnostní příležitosti, a staly se tedy také jakýmsi stejnokrojem, uniformou politiků a veřejně činných osob.

2.2 *Seijó išokudžú*

Prvním spisem zabývajícím se problematikou západního oděvu byla kniha *Seijó išokudžú* (西洋衣食住), „Západní oděv, jídlo a bydlení,“ vydaná v listopadu roku 1867, tedy krátce před restaurací Meidži. Ačkoli kniha vyšla pod jménem Katajamy Džunnosukeho (片山淳之助), literární kritici došli po její analýze k závěru, že jejím skutečným autorem může být Fukuzawa Jukiči. (Winkelhöferová, 1999) Internetová stránka knihovny univerzity Kei⁴, na které je celé dílo uveřejněno, uvádí jako autora také Fukuzawu s tím, že kniha byla napsána pod pseudonymem Katajama Džunnosuke. (Kei⁴) Třetí zdroj uvádí, že ji Katajama napsal pod Fukuzawovým vedením. (Checkland, 2003)

Kniha má zhruba čtyřicet stránek, z čehož patnáct je věnováno oblečení. Tento úsek knihy obsahuje detailní nákresy různých součástí západního oděvu, jejich názvy v katakaně a jednoduché instrukce k jejich správnému použití. (viz. příloha č. 2)

Je zde popsáno nejen pořadí oblékání jednotlivých vrstev oděvu, ale objevuje se zde například i rada, co správně patří do které kapsy. (Checkland, 2003) Jsou obsaženy i vysvětlivky, kdo a kdy ten který kus oděvu nosí, nebo kterému japonskému oděvu se jeho použití podobá. (Winkelhöferová, 1999) Jak je patrné z následující citace, autor myslel i na tak choulostivé záležitosti, jakou byla třeba návštěva toalety.

„Když jdete na toaletu, je možné si ulevit pouze rozepnutím kalhot a saka. V případě, že jdete na velkou stranu, musíte rozepnout ty samé části a také šle vpředu i vzadu. Když jste hotovi, opět je zapnete. Protože na zadní knoflík nevidíte, je to velmi nepraktické do té doby, než tomu uvyknete.“ (Checkland, 2003:9)

Evropanovi by taková publikace mohla připadat poněkud úsměvná, ale pokud by se měl obléci do slavnostního kimona, uvítal by jistě sám manuál velmi podobného rázu i s dodatkem o tom, jak postupovat při případném použití toalety.

Je důležité podotknout, že veškeré kusy oděvu a oděvních doplňků, které jsou v této knize rozkresleny a popsány, jsou součástí oděvu pánského. Na stránkách *Seijó išokudžú* se nedopátráme jediné zmínky o oděvu dámském.

Tato příručka jistě přispěla svým dílem k uniformnímu vzhledu svých čtenářů, protože se ji Japonci zvyklí být vždy správně a podle předpisu oblečení, snažili napodobit

---

⁴ Univerzita Kei⁴ (慶應義塾大学, Kei⁴ gidžuku daigaku) byla založena roku 1858 Fukuzawou Jukičim. Původním předmětem studia byly „holandské vědy“, o několik let později byla výuka zaměřena na studium angličtiny. V roce 1868 získala univerzita svůj nynější název.

do písmene. (Winkelhöferová, 1999) Před jejím vydáním musel nejdén Japonec zažít těžké chvíle ve snaze rozpoznat, které kusy oděvu a v jakém pořadí si má obléknout.

Seijó Išokudžú byla první z dlouhé řady příruček o západním odívání a etiketě, které v Japonsku na konci 19. století vyšly. Některé z nich byly napsány Japonci, kteří vycestovali do západních zemí, některé byly přeloženy či přepsány ze zahraničních předloh. (Karlin, 2002)

2.3 Restaurace Meidži a společenské reformy

Restaurace Meidži byla přelomovou událostí nejen pro politické uspořádání Japonska, ale také pro rozšíření západního oděvu ve vyšších vrstvách japonské společnosti. Nově vzniklá vrstva vládních politiků a úředníků byla po armádě dalším velkým průkopníkem západního oděvu, tentokrát oděvu společenského. Manželky a dcery vysokých politiků udávaly tón pro změnu módy dámské.

K několika zásadním krokům ze strany vlády došlo v roce 1872. Z rozhodnutí státní rady byly zrušeny tradiční dvorské oděvy a místo nich byl pro formální příležitosti předepsán oděv západní. Oficiálním oděvem pro schůze vlády se stal frak nebo slavnostní uniforma frakového střihu s bohatou výšivkou a šerpou uvázanou přes jedno rameno k boku, někdy doplněná o epolety a vojenská vyznamenání. (viz. příloha č.4) Tato uniforma byla opět téměř přesnou kopií uniformy francouzské.

Frak nebo žaket byly oděvem vhodným pro veškeré další společenské příležitosti a bývaly doplněny cylindrem.

Na počátku 70. let bylo také vydáno nařízení, podle kterého se museli všichni muži nechat ostříhat nakrátko. Pokud nosili i nadále dlouhé vlasy, byli pokutováni. Ženám bylo naopak předpisem vydaným v roce 1872 stříhání dlouhých vlasů zakázáno, protože „by tím byla zničena esence ženské krásy“ (Sato, 2003:53). Byla tolerována pouze změna tradičních složitých účesů na účesy jednodušší podle západního vzoru. (Sato, 2003)

Sám císař Meidži westernizaci velmi podporoval a šel spolu se svým dvorem národu příkladem. (Winkel., 1999) V roce 1872 se naposledy objevil v tradičním dvorském šatu s dlouhými vlasy uvázanými na temeni do uzlu. Poté se ještě téhož roku, jak diktovalo nové nařízení, nechal ostříhat nakrátko a vyměnil dvorský oděv za slavnostní uniformu evropského střihu, ve které se pak objevoval při veřejných příležitostech. Oblíbil si honosné, až přezdobené uniformy inspirované uniformami nejvyšších evropských armádních činitelů, kterými byli většinou vládci dané země. (viz. příloha č. 5)

Císařovna u tradičního oděvu ještě nějaký čas setrvala. V roce 1873 však demonstrovala svou modernost tím, že si přestala vyholovat obočí a černit zuby, jak bylo starým japonským zvykem. Většina japonských žen ji však v tomto gestu nenásledovala a trvalo ještě několik desetiletí, než tato tradice zanikla. V západním oděvu se na veřejnosti císařovna se svými dvorními dámami objevila poprvé až roku 1886 při příležitosti plesu v tokijském kulturním domě Rokumeikan. Od té doby se císařovna objevovala na

veřejnosti po boku císaře častěji než dříve, což bylo další znamením „nového osvíceného a civilizovaného stylu Japonska“. (Buruma, 2004:36) Císařovna byla přítomna dokonce i vyhlášení japonské ústavy. Při této příležitosti byla oděna do „nepříliš slušivé růžové večerní róby“ západního střihu. (Buruma, 2004:36)

V roce 1872 byl vydán ještě jeden zákon, který částečně ovlivnil oděvní kulturu japonské společnosti. Tímto zákonem bylo odvoláno dosavadní dělení společnosti do čtyř kast a zavedeno dělení nové, které přerozdělovalo obyvatele do jiných čtyř skupin. Tyto nové skupiny byly zároveň prohlášeny za sobě rovné, což mimo jiné znamenalo i „zrušení dosavadních omezení a pravidel určujících jednotlivým společenským vrstvám, jak se mají oblékat“. (Winkelhöferová, 1999:220) Nebylo proto překvapující, že se ti, kdo si to mohli jen trochu dovolit, snažili předvést svou pokrokovost koupí západního oděvu.

Další ze série změn, které byly v tomto období započaty z vládní iniciativy, se týkala jídelníčku Japonců. Začalo se jíst mnohem více živočišných produktů, jako mléko, vejce a červené maso. Tento vývoj stravování vedl k postupným změnám v tělesných proporcích japonského obyvatelstva a přiblížení se tělesné konstituci lidí ze západních zemí, což mělo vliv i na přejímání západního oděvu.

Do otevření Japonska světu v polovině 19. století Japonci z náboženských důvodů téměř nejedli maso, jedli pouze ryby. Červené maso bylo sice k dostání, ale většina populace se ho štítla. Příprava a požívání masa byly spojovány s rituální nečistotou, kterou způsoboval i jakýkoli jiný styk s krví. Fukuzawa Jukiči zdokumentoval v polovině 50. let 19. století v Ósace pouze dvě místa, kde bylo možné dostat vařené hovězí maso. Sám tato pohostinství navštěvoval. Později se jeho názory na prospěšnost masa pro lidský organizmus staly ideologickou záštitou vlády při propagaci změny stravovacích návyků. Fukuzawa argumentoval tím, že cizinci, kteří maso jedí, jsou fyzicky mnohem vyvinutější, a proto Japonci také zesílí, pokud začnou červené maso jíst. Domníval se, že je maso prospěšné i pro mozkovou kapacitu a může pomoci proti některým nemocem. (Cwiertka, 2006)

Po otevření Japonska se jedení červeného masa začalo postupně rozšiřovat, ale oficiálně byl tento prohřešek proti buddhistickým zásadám posvěcen až roku 1872, kdy bylo veřejně oznámeno, že hovězí a skopové maso pojedl už i sám císař Meidži. (Cwiertka, 2006)

2.4 Rokumeikan

Tokijský Rokumeikan⁵ byl klíčovou institucí pro adopci společenského oděvu západního typu. Byl nejznámějším ze společenských sálů, které byly v té době z příkazu vlády stavěny ve velkých městech. (Winkelhöferová, 1999) Jeho proslulost dosáhla takové míry, že se období od roku 1883 do roku 1887, kdy Rokumeikan zažíval vrchol své popularity, někdy nazývá „éra Rokumeikanu“. (Karlin, 2002) (viz. příloha č. 6)

Budova tohoto kulturního domu byla uvedena do provozu 28. listopadu 1883. Rokumeikan byl určen pro společenská setkání vysokých vládních a společenských činitelů se zahraničními diplomaty a obchodníky. Konaly se zde večírky, dobročinné trhy a plesy. Sloužil zároveň i k ubytování zahraničních hostů, protože v ostatních západně vybavených zařízeních již přestaly dostačovat kapacity. (Watanabe, 1996; Karlin, 2002)

Svou roli Rokumeikan sehrál především v prvotním rozšíření ženských šatů západního střihu. V době jeho dokončení bylo západní oblečení pro muže vyšších vrstev již poměrně běžné, ale oblékala ho jen málokterá žena. V sálech Rokumeikanu se každou neděli večer konaly plesy (Reischauer, 2000), kterých se ženy a dcery vládních úředníků musely povinně účastnit. Nedlouho po otevření Rokumeikanu byl společenský oděv řízen předpisem. Pánové měli předepsán frak a dámy se plesů zpočátku účastnily v kalhotách *hakama* červené barvy. Brzy však byly vyzvány, aby si pořídily odpovídající večerní róbu, která by se hodila pro západní tanec. (Winkelhöferová, 1999)

Plesů se účastnili i členové císařského rodu a příslušníci šlechty. (Winkel., 1999) V roce 1886 se v Rokumeikanu objevila i sama císařovna s celým dvorem v šatech z Berlína. (Chamberlain, 2009) Cizinci považovali zavržení tradičního japonského kroje za nerozumné a politováníhodné. (Svojsík; Kořenský; Conant; de Vollan; Chamberlain) Basil Hall Chamberlain⁶ tuto událost komentoval: „Císařovna sama by nepochybně vypadala půvabně v jakémkoli oděvu. Kdybychom jen mohli říct to samé o těch, kteří byli s ní a o těch, kteří následovali později. [...] Žádná karikatura by dostatečně

---

⁵ Rokumeikan (鹿鳴館), dvoupatrová budova v renesančním stylu v tokijské čtvrti Hibija postavená podle projektu britského architekta Josiaha Condera. Název budovy byl odvozen z básně pojednávající o pohostinnosti k návštěvníkům obsažené v čínské *Knize písni*. Zakázku na stavbu budovy Rokumeikanu zadal roku 1881 ministr zahraničí Inoue Kaoru. V roce 1890 přešel Rokumeikan do soukromého vlastnictví. Budova začala brzy jevit známky poškození. Po rekonstrukci nějaký čas sloužila jako soukromý klub Kazoku Kaikan (華族會館). Před druhou světovou válkou byla budova stržena.

⁶ Basil Hall Chamberlain (1850-1935), přední britský japanolog, autor mnoha publikací o japonském jazyce a kultuře. V letech 1886-1890 profesorem japonštiny a filologie na Tokijské univerzitě.

nevystihla ty hrozné postavy, špatně sedící šaty a křiklavé barvy, které působily spoušť mezi roky 1886 a 1889.“ (Chamberlain, 2009:126)

Roku 1887 navrhl pan von Mohl⁷, specialista na západní protokol najatý dvorem, aby Japonci opět oblékali při formálních příležitostech tradiční národní oděv. Dostalo se mu však odpovědi, že hrabě Itó považuje otázku oděvu za politickou záležitost, ve které nemá poradce císařské domácnosti žádné slovo. (Conant, 2006; Mohl, 1904)

Rokumeikan se stal symbolem adopce západní kultury a jako takový byl později zatracován. Okázalost a přehnanost společenských událostí, které se zde konaly, značnou měrou přispěly k prvnímu částečnému odklonu od nošení západní módy.

Konec éry Rokumeikanu předznamenala vlna kritiky, která se zvedla po maškarním plese, který se konal v sídle ministerského předsedy Itó Hirobumiho v dubnu roku 1887. Odpůrci Rokumeikanu obhajovali svou nespokojenost tím, že Itóova vláda nebyla schopna vyjednat změnu nerovnoprávných smluv ani cestou těchto směšných společenských výstřelků. (Karlin, 2002) Bylo upuštěno od snahy provozovat západní tanec (Reischauer, 2000) a japonské ženy se opět oblékly do tradičního kimona. (Svojsík, 1913; Chamberlain, 2009)

---

⁷ Ottmar von Mohl (1846-1922), německý diplomat. V letech 1887-1889 sloužil společně se svou manželkou hraběnkou Wandou von der Groeben jako poradce císařské domácnosti ve věcech západního protokolu. O svém pobytu v Japonsku napsal knihu *Na dvoře japonském*, která byla vydána roku 1904. (*Am japanischen Hofe*, Berlin: Reimer 1904)

2.5 Společenské pojmy *haikara* a *bankara*

Termíny *haikara* a *bankara* popisují nejen dva odlišné módní styly, ale mají i silné dobové a společenské konotace. Označují dvě protichůdné společenské tendence, které se zrodily v počátcích přejímání západního oděvu. Stylem, jakým se oblékal do západního oděvu, vyjadřoval jeho nositel své přesvědčení ohledně westernizace.

2.5.1 *Haikara*

Termín *haikara* (ハイカラ) vytvořil v roce 1898 novinář Išikawa Jasudžiró⁸ jako japonskou verzi anglického výrazu *high-collar*, tedy vysoký límec. V článku, který vyšel v *Mainiči Šinbun*⁹, napsal: „[T]i snobové, kteří se vypravili do zámoří, se vrací vědouce víc o způsobech jak nosit vázanku a vysoký límec, než o oboru, který tam jeli studovat. Jsou to bytosti vázanek a vysokých límců.“ (Karlin, 2002:61)

Išikawa tedy nechtěl termínem *haikara* vystihnout módu vysokých škrobených límců, ale fintivost, okázalost a strojené způsoby jejich nositelů, jejichž chování kritizoval. Bylo to zpočátku hanlivé a výsměšné pojmenování pro přílišné uctívání a napodobování západní kultury. (Karlin, 2002) Termín byl silně asociován s Itó Hirobumim a ostatními vysokými představiteli vlády období Meidži, protože právě oni nejvíce představovali celou ideu westernizace. *Haikara* vyjadřovalo pustý materialismus, marnivost a bezdůvodné napodobování západních vzorů. (Karlin, 2002)

Po konceptu *haikara* se okamžitě vrhli další novináři a s nimi i karikaturisté. O náměty na své kresby nouzi zřejmě neměli. „Japonec, jenž oblékl evropský кроj, pokládá za nutné osvojit si i cizozemské způsoby. Opičí se po evropských a amerických švihácích, a ve většině případů ovšem sesměšňuje se, až pozorovateli jest úzko.“ (Svojsík, 1913:330) Do fraků a bílých rukaviček byli oblékáni i malí chlapci z dobrých rodin. (Winkel., 1999)

Karikatury uveřejňované v časopisech zobrazovaly pány s přehnaně vysokými límci, které neumožňovaly pohyb. (Karlin, 2002) Tyto kresby mohou být v mnoha směrech vnímány jako alegorie japonské vlády, jak ji tehdejší společnost vnímala. Vysoký límec neumožňuje vrtět hlavou, ale sotva jen přikyvovat, nebo se ve snaze o

---

⁸ Išikawa Jasudžiró (石川安次郎, 1872-1925), novinář a spisovatel známý také pod jménem Išikawa Hanzan (石川半山).

⁹ *Mainiči Šinbun* (毎日新聞), jedny z nejvýznamnějších japonských novin. Jejich přímý předchůdce *Tókjó Ničiniči Šinbun* publikován již od roku 1872.

přikývnutí klanět. Neumožňuje rozhlížet se a nutí dívat se jen tam, kam límeček dovolí. Jeho nositel si zkrátka nevidí ani na vlastní boty. Jedna taková výstižná kresba vyšla na obálce čísla časopisu *Tokyo Puck* z roku 1907. (viz. příloha č.7)

Vznikalo i mnoho karikatur, ve kterých byli japonští vládní představitelé připodobňováni ke cvičeným opičkám oblečeným do fráčku. (viz. příloha č.7) Tyto obrázky zdůrazňovaly opičí snahu imitovat vše západní bez základního porozumění napodobované věci.

Haikara ztratilo svůj hanlivý podtext až v době Taišó, kdy se západní oděv ve městech již stal naprosto běžným. (Winkel., 1999) Později se *haikara* stalo dokonce termínem pro módní oděv.

2.5.2 *Bankara*

Pojem *bankara* (蛮カラ) vznikl jako přímá reakce na koncept *haikara*. První slabika byla zaměněna za znak se čtením *ban*, jehož význam je „barbar“. (Winkel., 1999; Karlin, 2002) *Bankara* bylo protikladem a snad i další metodou zesměšnění *haikara*. Pokud bylo *haikara* viděno jako zženštilé, *bankara* mělo být mužné. Tento koncept měl kontrastovat se změkčilou fintivostí *haikara* tím, že představoval neupravenost, nekultivovanost, až hrubost. Zároveň byla jeho „barbarskost“ opakem horečně propagované civilizovanosti. (Karlin, 2002)

Koncept *bankara* přijali za svůj především studenti vysokých škol. Od poloviny osmdesátých let byly ve školách zavedeny uniformy evropského polovojenského střihu, černé, se zlatými knoflíky, doplněné studentskou čapkou. (Winkel., 1999; Tombow) Studenti si tyto uniformy nechávali šít sami u soukromých krejčích, a proto se kvalita materiálu a zpracování lišila podle finančních možností každého studenta. (Tombow) Typický student vyznávající tento módní styl chodíval oblečen do neupravené uniformy, jejíž střih mu neseděl, a na nohou často míval japonské dřeváky *geta*. (viz. příloha č. 11)

Nabízí se otázka, nakolik bylo *bankara* u některých studentů záměrné a nakolik mohlo být způsobeno pouze nedostatkem finančních prostředků na ušití nové uniformy z látky odpovídající kvality, či neprofesionalitou maloměstského krejčího.

Alois Svojsík evidentně nebyl při své cestě po Japonsku o „hnutí *bankara*“ vůbec informován. Z jeho popisu je totiž patrné, že si vzhled japonského studentstva vykládal jako pouhou ledabylost a rebelantství mládeže.

„Vstoupí-li cizinec do universitní budovy, jistě na první pohled překvapen jest vzezřením studentů. Nařízením vládním nuceni jsou vysokoškolští studenti choditi v šatě evropském. Většina studentů pochází z venkova, nezvykli si nikdy na evropský kroj, a vypadají ve svých ošumělých šatech a botách, v nichž choditi nedovedou, dosti směšně a uboze.“ (Svojsík, 1913:536)

Karlin však s použitím úryvků z dobových časopisů a výpovědí studentů z univerzity Waseda a Keiō argumentuje, že si studenti byli velmi dobře vědomi, co dělají a proč. Tedy že *bankara* bylo hnutí vědomé a cíleně zaměřené proti konceptu *haikara*. Nová generace se zkrátka zdála být konzervativnější, jako by vystřízlivěla z klopotného napodobování Západu a začala si více vážit domácí tradice. (Karlin, 2002) Důvodem však mohlo být i mladické odmítání všeho, co prosazují rodiče.

Na téma *bankara* také vznikaly karikatury. Zobrazovaly ho však spíše lichotivě, jako pravou mužnou sílu bojující proti strojeným pánům s vysokými límci. (viz. příloha č.7)

2.6 Nová podoba civilního oděvu

Západní oděv byl zpočátku výsadou majetnějších Japonců. Ani tam však často nebyl přejímán jako celek. Dělo se tomu tak především v odlehlejších oblastech, ale i ve velkých městech. Často bylo možné potkat Japonce oblečeného v kimonu, jak si vykračuje v kožených polobotkách se západním kloboukem na hlavě. Stejně tak však bylo možno potkat i Japonce v západním obleku, nazutého v dřevěných sandálech *geta*. (Svojsík, 1913)

Šněrovací boty a klobouky se rychle staly oblíbenými součástmi oděvu. Obuv byla zpočátku celkově přejímána více než oděv. Podobně jako byl západní šat v japonsky zařízeném interiéru spíše na obtíž, tak i šněrovací obuv narazila na překážku v podobě japonského zvyku zouvat se při vstupu do jakýchkoli zastřešených prostor. Tento problém byl brzy alespoň částečně vyřešen vládním nařízením, které vyšlo roku 1871 a ustanovovalo, že při vstupu do úředních prostor není třeba se zouvat. (Winkel., 1999) Stojí snad také za zmínku, že roku 1901 byla v Tokiu dokonce vydána vyhláška zakazující chůzi bez bot. (Reischauer, 2000)

Klobouky západního typu se také rychle rozšířily. Oblíbené byly především buřinky pro každodenní nošení a cylindry pro slavnostní příležitosti. Důvodem pro snadné přijetí západních klobouků by mohl být fakt, že v Japonsku pokrývky hlavy obvykle vyjadřovaly společenské postavení. (Winkel., 1999) V cestopise Aloise Svojsíka se však dočteme, že mu klobouky nošené Japonci často připadaly jako zanedbané a ošumělé. (Svojsík, 1913)

V menších městech bylo možno ještě dlouho po restauraci Meidži potkat mnoho takových, kteří se ještě příliš nevyznali v nošení západního oděvu a kteří byly na sebe někdy schopni navléknout prapodivné kombinace. „Jakmile Japonec neb Japonka oblékají evropský kostým, zdá se, že ztrácejí úplně kritérium svého jinak vytříbeného vkusu. Nejnemožnější kombinace barev jsou pak pravidlem; zřídka uvidíte např. Japonce v oděvu jedné barvy. Oblékne modrý kabát, červenavou vestu, kalhoty hnědé, rudou vázanku, zelený klobouk, a podaří-li se mu sehnati někde košili ještě jiné barvy, oblékne jistě i tu.“ (Svojsík, 1913:330)

Japonští krejčí se v prvních letech přejímání západního oděvu také ještě příliš nevyznali jak v západní módě, tak ve zhotovování západního střihu. Západní oděvy tak byly velmi drahým, nedostatkovým a exkluzivním zbožím, a některé musely být i

dováženy. V tomto období se často stávalo, že nezkušení krejčí svým neobeznámeným zákazníkům prodávali oděvy zastaralé a nepřesně ušité. (Svojsík, 1913)

Začátkem 80. let 19. století však již v Tokiu existovalo kolem dvou stovek profesionálních pánských krejčích a dámských švadlen. (Winkel., 1999) Koncem 80. let už po Tokiu chodilo alespoň 40% mužů oblečených do západních šatů. (Karlin, 2002) „Rychlost, jakou vydobily si evropské mody přístupu do japonské společnosti, jest skutečně podivu hodna; rok co rok vzrůstají a přibývají módní závody v Tokiu.“ (Svojsík, 1913:331)

Japonci si oblíbili i některé součásti západního oděvu, které na Západě příliš populární nebyly. Vázalo se to často k jejich podobnosti k některé ze součástí oděvu tradičního. Velmi populárním se stal například pánský plášť s pelerínou místo rukávů, tzv. havelok. (Winkel., 1999) Dal by se připodobnit k japonskému pánskému kabátku *haori*. Často byl havelok nošen i místo *haori* přes kimono.

Pro součásti západního oděvu vznikala různá pojmenování. Některá byla japonská, ale většinou to byly fonetické přepisy jejich názvů v angličtině (popř. jiném jazyce) zapisované slabičnou abecedou katakanou. Japonská pojmenování součástí západního oděvu vznikala především v raných fázích přejímání. Některé věci měly i dvojí pojmenování, japonské a přejaté, což je v japonštině poměrně běžné.

Mezi původní japonská pojmenování součástí západního oděvu patřil například název pro buřinku - *jamatakabó*, neboli „klobouk vysoký jako hora“, případně název pro frak - *embifuku*, neboli „oblek s vlaštovčím ocáskem.“ Pojmenování přejímaná z cizích jazyků bývala v japonské podobě často zkracována, jak tomu bylo například u názvu žaketu, anglicky *morning coat*, ze kterého vzniklo japonské *móningu*. Obvyklé byly také *šacu* a *waišacu*, totiž košile. Pro dlouhé kalhoty se vžil název *zubon*, který měl prý vzniknout z francouzského *jupon*, což však ve francouzštině znamená „spodnička“. Dalším nezbytným doplňkem západního oděvu byla *nekutai*, z anglického *necktie*, totiž kravata. Pro oblíbený kabát havelok se používal název *inbanesu*, z anglického *inverness*. (Winkel., 1999)

Slov týkajících se oděvu bylo do japonštiny přejato velké množství a nemá smysl se je pokoušet všechny vypočítat. Většina z nich se v nezměněné podobě používá dodnes.

V období druhé světové války bylo přejímání cizích slov zakázáno a přísně hlídáno. (Winkel., 1999) K dalšímu masivnímu přebírání cizích slov do japonštiny došlo až po válce.

2.7 Rozdíly v odívání mužů a žen

Jak bylo již nastíněno, podíl mužů a žen oblékajících západní šat byl už od začátku z několika příčin velmi nevyrovnaný.

Restaurace Meidži a její reformy nijak nepřispěly k vyrovnání rozdílů mezi mužem a ženou v japonské společnosti, tyto rozdíly byly naopak prohloubeny úspěchanou westernizací. Měřilo se zde dvojím metrem. Muži byli k nošení evropského oděvu povzbuzováni, ať bylo jejich zaměstnání či společenské postavení jakékoli. Na začátku 70. let bylo dokonce vydáno nařízení, které mužům předepisovalo nechat se ostříhat nakrátko. Dlouhé vlasy byly považovány za nemoderní a necivilizované.

V případě japonských žen však byla situace téměř opačná. Pokud pomineme společenské události pro hrstku nejvýše postavených dam, Japonky se do západního oděvu téměř neoblékaly. V roce 1872 bylo ženám dokonce zakázáno nechat si ostříhat dlouhé vlasy. (Sato, 2003) „Ideální žena období Meidži [...] sloužila jako repositář minulosti, zastupovala tradici, zatímco muž byl podněcován k radikální změně.“ (Silverberg, 2009:70)

Japonské ženy se většinou samy neodvažovaly začít se odlišovat od ostatních nošením západního šatstva, aby nebyly pomluveny jako špatné manželky a matky. Byly viděny jako symbol minulosti a tradice a tuto roli alespoň zpočátku většina z nich poslušně přijímala.

Došlo tak ke striktnímu oddělení pohlaví založenému na naprosto odlišném odívání a vzhledu, což bylo v japonských dějinách nebyvalé. Tradiční oděv, který tělesné křivky zakrýval, společně s dlouhými vlasy a jemnějšími rysy tváří japonských mužů dříve spíše ztěžovaly rozlišení mužů od žen. Po restauraci Meidži se však japonský muž stal symbolem modernosti a japonská žena symbolem minulosti a tradičního pojetí krásy.

Westernizace a přejímání západního oděvu zapříčinila v prvním období i krátkodobou změnu společenských konvencí týkajících se vztahů mužů a žen a jejich setkávání na veřejnosti. Dělo se tak v sálech Rokumeikanu a dalších společenských institucí, kde se pořádaly smíšené zábavy a vyučoval západní tanec, který vyžadoval fyzickou blízkost, která byla pro Japonce do té doby nezvyklá.

Nerovnováha v nošení západního oděvu muži a ženami však byla i z důvodů ryze praktických. Muž, pokud byl například úředníkem, pracoval celý den v prostorách zařízených nábytkem západního typu, kde mu západní oděv lépe vyhovoval. Zároveň musel jako živitel rodinu reprezentovat. Bylo tedy důležité vybavit západním oděvem

nejdříve jeho. Pro ženu, která zůstávala téměř celý den doma a starala se o tradičně zařízenou domácnost, by byl západní oděv velmi nepraktický. (Winkel., 1999)

Došlo i ke změnám v oděvu určenému ke svatebnímu obřadu. Šaty, které ženich a nevěsta oblékali, odrážely momentální situaci mužského a ženského odívání v dané době. Žena se často vdávala v tradičním rouchu, které podle tradice několikrát za obřad převlékala. Některé modernější nevěsty měly alespoň jedny z několika svatebních úborů v západním střihu. Muž se ženil v západních slavnostních šatech, což byl v té době žaket s cylindrem oblékaný na svatbách i muži na Západě. (Winkel., 1999)

Západní oděv byl pro japonské ženy symbolem rovnoprávnosti s muži, tak jako tomu bylo ve vztahu Japonska se Západem. Žena oblečená v šatech západního stylu mohla jít po boku svého muže, místo aby uctivě popobíhala několik kroků za ním. (De Vollan, 1904) Stejně v období Meidži vyznívala i snaha japonské vlády obléknout zemi do fraku a jít tak po boku evropských mocností s hlavou hrdě vztyčenou.

K rozsáhlejšímu přijetí západního oděvu japonskými ženami došlo až v dalším období. Bylo to však stále téma velmi kontroverzní.

3 Druhá vlna (1918-1945)

3.1 Situace v meziválečném období

Období první světové války a doba krátce po ní znamenaly pro Japonsko nedlouhou, ale výraznou periodu hospodářského rozkvetu pozastavenou až silným zemětřesením v roce 1923. Japonsko se války přímo téměř nezúčastnilo a spíše na ní vydělalo především prodejem vojenského materiálu západním mocnostem a ovládnutím asijských trhů. Vzrostla i domácí poptávka po zboží, když se po roce 1900 začal prudce zvyšovat počet obyvatel, který byl již v roce 1940 téměř dvojnásobný. Centry kulturní transformace v tomto období stále zůstávala velká města.

Období Taišó, započaté nástupem nového císaře na trůn v roce 1912, se stejně jako předcházející období Meidži neslo ve znamení westernizace, intenzivní zahraniční politiky a reformy podle západních vzorů. 20. a 30. léta byla pro Japonsko obdobím překotných změn ve všech sférách společenského i politického života. Základy masové kultury a konzumní společnosti byly položeny právě v této době.

Nejvýznamnější událostí tohoto období, která ovlivnila změnu životního stylu obyvatel velkých měst, bylo rozsáhlé a ničivé zemětřesení, které postihlo oblast Tokia a Jokohamy 1. září 1923¹⁰. Tato katastrofa sice zbrzdila hospodářský vývoj země, ale přispěla paradoxně k do té doby zatím největšímu rozšíření západního typu oděvu.

Značná část postižených měst byla pobořena nebo lehla popelem, a bylo proto nutné začít s jejich obnovou. Na okrajích velkých měst začaly vznikat nové čtvrti z tzv. *bunka džútaku* (文化住宅) „kulturních obydlí“, v nichž byla jedna z místností vybavena nábytkem západního typu. (Winkel., 1999)

Tyto domky byly propagovány již před zemětřesením jako příbytky vhodné pro moderní dobu, kdy je část rodiny oblečena již po západním způsobu a část stále ještě tradičně. Ženám v domácnosti byl ponechán praktický pracovní prostor, na který byly zvyklé, a muž v obleku a děti ve školních uniformách se mohli k jídlu pohodlně posadit na židli, aby svůj oděv zbytečně nemačkali a neničili. (Teasley, 2001)

---

¹⁰ Kantó daišinsai (関東大震災), zemětřesení o síle 7,9-8,2 stupně Richterovy škály. Zdevastovalo celou oblast Tokia a přilehlého regionu Kantó. Požáry vyvolané zemětřesením řádily více než dva dny a zničily téměř 70% veškerých budov v Tokiu. Katastrofa si vyžádala více než 120 tisíc obětí a vzala střechu nad hlavou více než jednomu a půl milionu obyvatel. Tento rozsah zpusťování je přirovnatelný snad jen k leteckému bombardování oblasti v období druhé světové války.

„V nově budovaném hlavním městě a okolí vznikaly nejen nové obytné čtvrti, ale i moderní budovy obchodních domů, vládních úřadů, parlamentu, nemocnic.“ (Winkel., 1999:254) Některé z těchto institucí začaly také zaměstnávat mladé ženy, které se často právě vinou poklesu japonského hospodářství ocitly bez prostředků a byly nuceny najít si práci. (Silverberg, 2009) Ženy byly zaměstnávány jako zdravotní sestry a ošetřovatelky, telefonistky, prodavačky, a dokonce už i průvodčí a úřednice. (Winkel., 1999) Některá zaměstnání striktně vyžadovala šaty západního střihu. Kancelářská budova ve finanční čtvrti Tokia zvaná Marubiru byla od 20. let známá pro své úřednice oblečené v západním oděvu. (Silverberg, 2009) První ženy úřednice byly zaměstnány již roku 1894 v ósacké pobočce banky Micui. (Gordon, 2008)

V tomto období se západní oděv začal nosit přirozeněji a došlo především k jeho vymanění z předchozí uniformity. Také postava Japonců a Japonek se začala měnit. Stalo se tomu pravděpodobně hlavně díky změně ve stravování, která přišla s westernizací a napodobováním stravovacích návyků cizinců. Změna tělesných proporcí byla patrná především u žen, jimž se pomalu začaly prodlužovat nohy. Jejich těla zároveň získávala oblejší tvary.

Muži starší generace zůstali věrni svému žaketu a vysokým tuhým límečkům, mladá generace však s nadšením experimentovala s módními novinkami přicházejícími ze Západu. Nejen mladí muži, ale už i dívky napodobovali oděvy, které viděli v západní i domácí filmové produkci a módních časopisech.

V Tokiu byla svou moderností proslulá především čtvrť Ginza, kam se především mladí Japonci chodili bavit a nakupovat. Právě tam vznikaly kavárny, tančírny a kinosály. Servírky v těchto zařízeních už také často oblékaly západní módu. Možnost rekreace v evropsky zařízených prostorách jen dále podporovala přijetí západního ošacení. Vznikala už i móda pro sport a volný čas.

Důležitými průkopníky nového životního stylu se v době po velkém zemětřesení staly obchodní domy, které těžily z rostoucí poptávky po módním zboží. (Winkel., 1999) Jejich zaměstnankyně zpočátku ještě oblékaly tradiční oděv, ale i to se mělo záhy změnit.

V tomto období vznikla i profese manekýny. Od roku 1928 začaly být profesionální manekýny placeny. (Silverberg, 2009)

Začalo vycházet mnoho ženských časopisů, které přinášely novinky ohledně nejnovější módy v západním stylu. Objevovaly se v nich články týkající se západního oděvu a rady, jak si takový oděv ušít. Časopis „Šufu no Tomo“ (主婦の友) začal vydávat svou první sérii návodů na ušití západních šatů již v roce 1917. (Silverberg, 2009)

Vycházely dokonce i návody, jak ušít ženské šaty západního střihu ze starých nepoužívaných kimon. (Sato, 2000)

I v tomto období většina japonských žen stále ještě zůstávala u tradičního oděvu a některé ženy používaly nanejvýše domácí zástěry západního typu.

Tradiční oděv, kimono, však již také doznal změn. Začaly se vyrábět nové vzory inspirované Západem. Prosazovala se jednoduchost a větší volnost odívání. Pásy *obi* se zužovaly, aby byly pohodlnější k nošení, a dělaly se už i hotové ozdobné uzly, které k nim bylo možno místo náročného ručního vázání pouze připevnit. (Winkel., 1999)

3.2 *Ero guro nansensu*

Městská kultura období 20. a 30. let 20. století bývá charakterizována jako doba *ero guro nansensu*. (Silverberg, 2009) Složenina vznikla vytvořením fonetického přepisu anglických slov *erotic*, *grotesque* a *nonsense*, tedy erotický, absurdní nesmysl. Tento termín měl odrážet překotné změny a celkovou náladu, která vládla v japonských městech po velkém zemětřesení v roce 1923. Bylo to období překotné modernizace, počátků masové kultury a zrodu konzumní společnosti. Obraz doby je dnešnímu člověku zprostředkován především skrze soudobá média. Novináři byli takřka posedlí hodnocením a kategorizováním jevů moderní společnosti.

První část sousloví, *erotic*, popisuje změnu v chování a odívání mladé generace Japonců. Týkala se především „moderních dívek“, o kterých pojednává následující kapitola. Západní oděv, ve kterém v tomto období chodily ženy oblečeny, mnohem více odhaloval jejich tělo. Nešlo jen o délku sukní a hloubku výstřihu, ale také o přiléhavost oděvu, který oproti tradičnímu kimonu neskrýval, ale spíše zvýrazňoval tělesné křivky. Zároveň byly ženy otevřenější své vlastní sexualitě a některé se už nebály samy oslovit muže a pozvat ho k sobě domů. (Silverberg, 2009)

Mladí Japonci přejímali s nadšením vše, co přicházelo ze Západu. Byli si schopni buď z neznalosti, nebo kvůli odlišnému chápání módy, na sebe obléct věci, které by jejich západní protějšky považovaly již za příliš odvážné. Japonské dívky se tak objevovaly na ulici i v šatech, které by neoblékla ani francouzská prostitutka. (Sato, 2003)

Centrem veškeré modernosti byla tokijská čtvrť Ginza. Právě zde bylo možno se setkat s „moderními dívkami“ ostříhanými na mikádo, jak se procházejí s „moderními chlapci“ v barevných košilích a s módními brýlemi ve stylu Harolda Lloyda¹¹. (Buruma, 2004) Tyto charakteristické kulaté brýle s černou obroučkou z rohoviny a později z plastu jsou dodnes známé jako *roido* (ロイド).

Zábavní podniky západního stylu, které v této době jen kvetly, se mohly japonským tradicionalistům zdát „absurdní“ a „nesmyslné“. Chodili se sem bavit především mladí Japonci. Poslouchala se zde západní hudba a provozoval se západní tanec.

Vztahy, které v tomto období panovaly mezi mladými muži a ženami, byly mnohem neformálnější než dříve. (Menton, 2003) Westernizace a společenské události

---

¹¹ Harold Clayton Lloyd (1893-1971), americký komik a herec. Známý především z němých filmů jako postavička nešiky s nápadnými brýlemi. Tyto brýle se staly fenoménem nejen v Japonsku, ale i po celém světě.

spojené s přejímáním západního oděvu a tance měnily již v první fázi společenské konvence ohledně vztahů mezi mužem a ženou. V meziválečném období, kdy se tančilo v klubech na Ginze, to však bylo mnohem patrnější než za období uměle vytvořených plesů v kulturních domech typu Rokumeikanu.

V období *ero guro nansensu* se proslavila divadelní revue Takarazuka (宝塚歌劇団, *Takarazuka Kagekidan*), která hrála v čistě ženském obsazení. Vznikla již roku 1913, ale své zlaté časy slavila právě mezi válkami. V Takarazuce hrály ženské herečky i mužské role. Dívky byly pro tyto role vybrány již na začátku své kariéry a přímo se na ně specializovaly. Vlasy měly ostříhány nakrátko a svým chováním a vystupováním se snažily co nejvíce se přizpůsobit své idealizované mužské roli. V soukromém životě však měly příkázáno chovat se žensky, aby nebyly nařknuty z homosexuality a nevrhaly tak na divadlo špatné světlo. (Robertson, 2001) Takarazuka začala brzy hrát evropské a americké hry, pro které byly zapotřebí i odpovídající kostýmy. (viz. příloha č. 9)

Herečky mužských rolí se stávaly idoly mladých dívek a posunovaly tak jejich představivost, co se oděvu týkalo, do dosud netušených rovin. (Winkel., 1999)

3.3 Moderní dívka jako fenomén doby

3.3.1 *Moga a mobo*

Moga a *mobo* mají pro druhou vlnu přejímání západního oděvu podobný význam, jaký měl pojem *haikara* pro vlnu první. Jsou nejen módními, ale především společenskými koncepty. Stejně jako pojem *haikara* jsou i *mobo* a *moga* z velké části produktem médií. Termíny vznikly zkrácením sousloví *modan gáru* a *modan boi*, pojaponštělé verze anglických *modern girl* a *modern boy*. Zvláště koncept *moga*, tedy „moderní dívka“, vzbuzoval ve své době bouřlivé reakce.

3.3.2 Kdo vlastně byla *moderní dívka*?

Styl oděvu spojovaný s *moga* přišel do Japonska po válce díky vlivu Spojených států amerických. (Sato, 2003) Tam byly mladé nekonvenční dívky známy pod pojmem *flapper*. *Flappers* byly definovány svým vzhledem, svým oděvem, líčením a úpravou vlasů, které symbolizovaly jejich rozchod se starými konvencemi. Na jejich oděvu a oděvu jejich japonských protějšků byl patrný především výstřih, který odhaloval krk a šiji, a sukně, která sahala sotva pod kolena. Také vlasy byly krátké a nechávaly vyniknout krku a uším. (Gourley, 2007) Tyto mladé ženy odhalovaly více holé kůže, než se mnohým jejich současníkům zdálo společensky vhodné.

Lehkost a vzdušnost jednoduchých šatů, které tyto moderní dívky nosily, byla obzvláště patrná v porovnání s těžkými šaty a těsnými šněrovačkami viktoriánské doby. Změna v odívání se ukázala být odrazem proměny myšlení. Volné šaty jako by se staly předzvěstí uvolněných mravů a nekonformnosti mladých žen. Pro společnost zakořeněnou v ideálech viktoriánské doby bylo zpočátku těžké tyto změny přijmout.

Je nutno dodat, že přístup Japonců k této „hrozbě“ se příliš nelišil od postoje, který ke svým vlastním moderním dívkám zaujala i světová veřejnost.

Zatímco u japonských mužů bylo nošení západní módy podporováno jako žádoucí, u žen bylo stále viděno jako zavržení tradičních hodnot ženství a kritizováno. (Fukai, 2002) „Když se ke konci období Taišó výraz *modan gáru* poprvé objevil v tisku, označoval nový typ ženy, která se ve svém chování a způsobech nepodřizovala tradičnímu ženskému vzoru.“ (Bollinger-Birnbaum, 2000:297) Moderní dívka se stala hrdinkou doby a především symbolem změn, kterými Japonsko procházelo.

První použití, případně odvození sousloví *modan gáru* je přisuzováno novináři Nii Itaruovi¹². (Silverberg, 2009) Poprvé se však mělo objevit ve článku jeho kolegy Kitazawy Čóga (Šúičiho)¹³ „Vyobrazení moderní dívky – Dopis japonské sestře“¹⁴. V tomto a ještě v dalším Kitazawově článku titulovaném už jen „Moderní dívka“¹⁵ však autor píše o anglických ženách, nikoli o japonských. Předpovídá ale, že se tento typ dívek v Japonsku také brzy objeví. (Sato, 2003)

Články Kitazawy a Niiho spustily celou lavinu sobě podobných, a vytvořily tak mýtus *moga*. (Sato, 2003) Podle pozornosti, kterou média začala tomuto jevu věnovat, by se mohlo zdát, že se to „moderními dívkami“ v Tokiu jen hemží. Kde však byly ony zástupy moderních dívek?

Touto otázkou se zabýval Kon Wadžiró¹⁶, který v roce 1925 vytvořil detailní statistickou studii nazvanou „Záznam o mravech na tokijské Ginze v létě roku 1925“¹⁷. Do průzkumu, který provedl se svým asistentem, zahrnul 1180 mužů a žen procházejících po Ginze v různých denních dobách. Z tohoto počtu bylo zhruba dvakrát více mužů než žen. Mužů bylo v západním oděvu oblečeno celých 67%, žen pouhé jedno procento, zbylých 99% bylo oděno tradičně v kimonech. (Silverberg, 1992) (viz. příloha č.8)

Moga byla natolik silným symbolem, že docházelo k jejímu imaginárnímu násobení. Symbolem se stala ne díky své kvantitě, ale snad díky strachu z možnosti toho, jaké se ženy mohou stát. Jen jedna ze sta byla jiná, tím více přitahovala pozornost ke svému vzhledu a chování. (Sato, 2003) (viz. příloha č.10)

O deset let později, v roce 1935, nosilo prý evropské šaty už 10% žen. (Winkel., 1999) Tak tomu ale bylo především ve městech. I přes rozruch, jaký *moga* způsobily, zůstávala většina japonských žen věrna tradici.

„Dámy již opět začínají mluvit o Evropě a o našich ženách. Všechny jednomyslně odsuzují nošení evropského ženského oděvu moderními Japonkami. Libují si v tom

---

¹² Nii Itaru (新居格, 1888-1951), novinář a sociální kritik zaměřující se především na soudobá ženská hnutí.

¹³ Kitazawa Šúiči (北澤秀一), píšící pod pseudonymem Kitazawa Čógo (北澤長梧).

¹⁴ „Modan gáru no hjógen – Nihon no imóto ni okuru tegami“ (「モダン・ガールの表現：日本の妹に送る手紙」) článek vyšel v časopise Džosei Kaizó (『女性改造』) v dubnu 1923.

¹⁵ „Modan gáru“ (「モダン・ガール」), článek vyšel v časopise Džosei (『女性』) v srpnu 1924.

¹⁶ Kon Wadžiró (今和次郎, 1888-1973), profesor architektury a industriálního designu na univerzitě Waseda. Zabýval se statistickými studiemi různých sociálních jevů. Zakladatelem Kógengaku (考現学) – modernologie, sociální vědy zabývající se populární kulturou a životním stylem.

¹⁷ „Sen kjúhjáku nidžúgonen nacu Tókjó Ginzagai fúzoku kiroku“ (「千九百二十五年夏東京銀座街風俗記録」), studie vyšla v časopise Fudžin Kóron (『婦人公論』) v roce 1925.

nevkusu nejvíce učitelky, žurnalistky, literátky a ženy bojující za lidská práva svých spoluobčanek.“ (Hloucha, 1931:61)

3.3.3 Symbol doby

Je nutné zdůraznit, že celý koncept *moga* byl z velké části vytvořen novináři. „Intelektuálové měli sklon idealizovat si „moderní dívku“ způsobem, který pokládali za odpovídající pro období změn.“ (Sato, 2003:49)

Dobový tisk byl plný článků, jejichž autoři se snažili vypátrat původ a cíle moderních dívek. Pokoušeli se definovat, kdo je to *moga*, jak vypadá a co ji vede k její nekonformnosti. Vyskytovaly se i studie, které udávaly kritéria, podle nichž kategorizovaly různé druhy moderních dívek. (Silverberg, 2009)

V ženských časopisech pracovaly intelektuálky a feministky, který si „moderní dívku“ často uzpůsobovaly k obrazu svému. Ve svých článcích ji podávaly jako radikální, či otevřeně feministickou. Novináři muži si také vykládali koncept *moga* po svém. Snažili se přijít na to, zda je *moga* fenoménem japonským, nebo zda pouze kopíruje západní vzory. (Silverberg, 2009) Mnoho dívek, které by byly podle všech novinářů vynalezených kritérií kategorizovány jako *moga*, však nikterak radikálně možná vůbec nesměšlelo.

Koncept *moga* nebyl nikdy jednoznačný a dal se vykládat různým způsobem. „Moderní dívka“ byla viděna buď jako moderní pracující žena, nezávislá jak ekonomicky tak emocionálně, která odložila tradiční ženskou roli ve prospěch uvědomělejší individuální životní dráhy, nebo také jako čistě materiálně založená, egoistická a narcisistická mladá konzumentka, která byla jen příznakem pokleslé, dekadentní společnosti. (Bollinger-Birnbaum, 2000)

Tradicionalisté používali fenomén moderní dívky jako obraz zkaženosti a konzumu. Moderní dívka bořila tradice a společenské konvence a představovala tím hrozbu pro japonskou patriarchální společnost. V této době byl obzvláště silně prosazován idealizovaný obraz japonské ženy jako „dobré manželky a moudré matky“, který se *moga* zdály podřývat svou emancipovaností. (Silverberg, 2009)

3.4 Spodní prádlo

Nošení spodního prádla západního typu se v případě mužského odívání rozvíjelo souběžně s přejímáním svrchního oděvu. U žen bylo přijetí spodního prádla mnohem pomalejší. Některé ženy, i když oblékaly západní šaty, používaly nadále tradiční spodní prádlo, které sestávalo jen ze spodní sukénky.

Japonka provdaná na přelomu století na dálku do Ameriky popsala své zážitky ze západního oděvu, který pro ni byl zakoupen ihned po příjezdu, takto:

„Největší potíže mi dělalo [západní] spodní prádlo. Japonské ženy používaly pouze *košimaki* (krátkou zavinovací sukénku). Když jsem začínala nosit západní spodní prádlo, zapomínala jsem si ho svléknout, když jsem šla na toaletu. Tohoto trapného omylu jsem se dopustila často.“ (Seller, 1994:56)

Japonské ženy začaly ve větším počtu oblékat spodní prádlo západního typu poměrně pozdě. Co oblékala většina *moga*, se mi nepodařilo zjistit.

K obecnému rozšíření spodního prádla prý přispěla tragická událost, jíž byl požár tokijského obchodního domu Širokija v prosinci roku 1932. Jeho zaměstnankyně v té době stále ještě nosily tradiční japonský oděv a jejich spodní prádlo se skládalo pouze z krátké spodničky. (Winkel., 1999)

„Během požáru, při záchraňování žen z nejvyšších poschodí pomocí lan, mnoho mladých prodavaček zahynulo jen proto, že se lana držely pouze jednou rukou, zatímco druhou si ze studu přidržovaly sukně, aby jim pod ně nebylo vidět. Neudržely se a zřítily z velké výše.“ (Winkel., 1999:257) Tak popisuje tuto událost ve své knize Vlasta Winkelhöferová.

Jiní autoři však uvádějí, že záchraňované prodavačky musely ze střechy skákat do záchranných sítí a styděly se, že dopadnou s rozhaleným kimonem do nějaké nelichotivé pozice. Podání jednotlivých verzí se různí ještě v dalších detailech. Mezi záchraňovanými ženami pravděpodobně nebyly jen prodavačky, ale také i některé zákaznice. Inoue tuto verzi příběhu popírá a nazývá ji moderní pověstí. (Inoue, 2002)

Winkelhöferová dále uvádí, že požár obchodního domu Širokija znamenal zároveň konec tradičního oděvu u prodavaček. Rok po tragédii začal obchodní dům Širokija připlácat těm ze svých zaměstnankyň, které oblékaly západní oděv. Zároveň byl vydán příkaz, že všechny zaměstnankyně musí nosit spodní kalhotky. (Winkel., 1999)

K modernizaci spodního prádla došlo až po druhé světové válce. (Winkel., 1999)

3.5 Vývoj školních uniforem

3.5.1 Chlapecké školní uniformy

Vývoj školních uniforem západního typu započal již v období Meidži. Na počátku tohoto období měli studenti dokonce zakázáno oblékat šaty západního střihu a jejich uniforma se skládala z tradičního kimona a volných kalhot *hakama*. (Winkel., 1999)

Školní uniformy západního typu se začaly nosit již od roku 1872, ale pouze na několika školách. Povinné nošení školních uniforem bylo zavedeno až vyhláškou ministerstva školství v roce 1886. (Tombow) Uniformy císařské univerzity se staly vzorem pro uniformy ostatních škol.

Uniforma byla polovojenského střihu, černá, se zlatými knoflíky. Skládala se z dlouhých kalhot a blůzy s vysokým límcem. Doplnovala ji ještě studentská čapka s emblémem školy. (Winkel., 1999; Tombow)

Hlavní důvodem pro zavedení školních stejnokrojů mělo být smazání sociálních rozdílů mezi studenty. (Winkel., 1999) Dosažení tohoto cíle se však ukázalo těžším, než se zpočátku zdálo. Studenti si své uniformy nechávali šít sami u soukromých krejčích a finanční možnosti jednotlivých studentů byly patrné z rozdílů v kvalitě materiálu a provedení. (Tombow) Firmy specializované na šití školních uniforem začaly vznikat až o něco později. Jednou z prvních byla společnost Muratadó (村田堂), která se specializovala na výrobu a prodej školních stejnokrojů už v roce 1889. (Muratado)

(viz. příloha č.11)

3.5.2 Dívčí školní uniformy

Dívčí školní uniformy vznikaly víceméně souběžně s chlapeckými. Na počátku období Meidži studentky oblékaly téměř identický úbor, jaký nosili chlapci. Později byly pro dívky na některých školách zavedeny šaty západního střihu s turnýrou¹⁸.

Uniformy v námořnickém stylu, které v některých školách téměř v nezměněné formě přetrvávají až dodnes, byly zavedeny ve 20.letech. Uniforma se skládala z blůzy s dlouhým rukávem a námořnickým límcem, skládané sukně a baretu či kloboučku. Zpočátku byly sukně dlouhé někdy až na zem, postupně byly zkracovány. Délka sukní i

---

¹⁸ Turnýra (hovorově „honzík“) se vyvinula ke konci 19. století z krinolíny. Byla to vycpávka, která sloužila k vypodložení a vyztužení sukně v zadních partiích, zvnějšku byla zdůrazněna mohutným řasením látky.

celkový střih uniformy se lišil podle jednotlivých škol. Tyto uniformy byly zavedeny po provedení výzkumu evropské a americké módy. (Tombow)

Cvičební úbor západního střihu byl zaveden po roce 1901. Střih připutoval ze Spojených států amerických. Tento úbor se skládal z blůzy střihem podobné blůze uniformy a z nabíraných kalhot sahajících pod kolena, takzvaných reformek, japonsky *burúma* z anglického *bloomers*. Stejně jako sukně dívčích stejnokrojů, i reformky se postupem času zkracovaly. (Tombow)

(viz. příloha č.12)

3.5.3 Dětské uniformy

Školní uniformy pro děti ze základních škol navazovaly jak na tradici oblíbených námořnických oblečků, tak na vzory uniforem starších studentů.

Námořnické šatečky byly v Japonsku populární již od období Meidži, kdy jejich střih japonsští cestovatelé přivezli ze svých cest po Evropě. Byl to roztomilý obleček, který neměl mnoho knoflíků, a bylo tak možné do něj malé dítě snadno obléci. Šaty ve stylu námořnické uniformy nosily evropské děti jako sváteční oděv už od poloviny 19. století. (Tombow) Staly se populární poté, co zmenšenou verzi námořnické uniformy oblékl malý Albert Edward, princ z Walesu.

Od počátku 20. století do ní byla oblékána i děvčátka. Později ji nosily i starší dívky jako módní oblečení. Když Japonci prováděli průzkum školních uniforem a západních šatů pro děti, vybrali pro dívky právě tento vzor. (Tombow)

(viz. příloha č.13)

3.6 Předválečný odklon a situace za 2. světové války

Ke konci 30. let se v Japonsku začínala dostávat k moci armáda. „Když se po roce 1937 rozpoutaly nekonečně se protahující válečné akce v Číně, úřady začaly projevovat xenofobní postoje vůči všemu, co přicházelo ze Západu. [...] Válka na kontinentě ovlivňovala ovzduší v zemi natolik negativně, že se nacionalistické a militaristické tendence odrazily i ve sféře odívání.“ (Winkel., 1999:259-260)

Na počátku války v Pacifiku byly veškeré „povolené mravy“ dřívějších dekád předpisem napraveny. Provoz zábavních zařízení byl silně omezen, nebo zcela pozastaven. Ženám bylo zakázáno nosit mužský oděv, ženské časopisy se dostaly pod přímou kontrolu a veškeré náznaky západní módy včetně trvalé ondulace byly zákonem zakázány. (Silverberg, 2009) Dodržování těchto nařízení bylo kontrolováno a provinilec mohl být přímo na ulici pokutován. (Gordon, 2008) (viz. příloha č.14)

Vojenské uniformy byly vidět všude. Jejich vzor se od konce první světové války změnil jen minimálně. Důstojníci si své uniformy opatřovali sami od civilních krejčích, a proto se jejich kvalita občas lišila. (Jowett, 2007)

Vedle vojenských uniforem bylo zuniformováno i oblečení civilního obyvatelstva. Školní mládež oblékala to samé, co dospělí lidé. Vznikl *kokuminfuku* (国民服), národní civilní stejnokroj. Střihem připomínal vojenskou uniformu. Byl barvy khaki a patřila k němu i vojenská čapka a ovinovačky. Ženám byly nařízeny volné pracovní kalhoty *monpe*. (Winkel., 1999) I školačky přestaly nosit sukně a „pro případ nebezpečí“ oblékaly uniformu, jejíž součástí byly tyto kalhoty. (Tombow) K této „ženské uniformě“ patřila i silně vatované kapuce, která měla chránit proti létajícím úlomkům a střepinám při bombardování. (Winkel., 1999)

4 Třetí vlna (po r. 1945)

4.1 Situace po 2.sv. válce

Japonsko vyšlo z druhé světové války silně poškozené. Velká města byla následkem těžkého bombardování pobořena a vypálena a bylo zničeno mnoho továren a průmyslových závodů. Stejně jako po velkém zemětřesení ve 20. letech bylo nutné přistoupit k téměř kompletní obnově zástavby. Tentokrát to již nebyly *bunka džútaku* s pouhou jednou místností v západním stylu.

Začala se stavět sídliště podle západních modelů, zvané *danči* (団地). V každém domě bylo několik bytů a většina vybavení byla západního rázu. Někdy byt obsahoval alespoň jeden japonsky zařízený pokoj. Nový styl bydlení znamenal pro mnoho obyvatel úplný přechod k západnímu oblečení. (Winkel., 1999)

Po válce byl velký nedostatek látek na tradiční oděvy a do země proudila levná západní konfekce. Tradiční oděv z měst mizel i kvůli tomu, že byl jednou z posledních věcí, které se daly na venkově směnit za potraviny, o které byla v poválečné době ve vybombardovaných městech nouze.

Japonský oděvní průmysl se začal rychle přeorientovávat na produkci konfekce západního stylu. Pod vlivem americké okupace se japonská společnost začala silně amerikanizovat a opět došlo k plynulému přejímání západních vlivů.

Na venkově se veškeré změny projevovaly mnohem pomaleji než ve městech. Z části to bylo zapříčiněno tím, že nebyl za války tak poničen. Obyvatelé venkova byli zároveň tradičněji založení a pro svůj každodenní život západní oděv zvláště nutně nepotřebovali. Západní pracovní i civilní šaty se však do několika let po válce rozšířily i po japonském venkově.

Lokální zemětřesení na počátku 20. let zapříčinilo přijetí západních šatů ve velkých městech. Válečná katastrofa, která dosáhla celonárodního významu, byla hlavním důvodem přijetí západního oděvu všemi vrstvami japonské společnosti.

4.2 Počátky módního návrhářství

Když se země alespoň částečně vzpamatovala z následků druhé světové války, začal nový kulturní rozvoj. Vliv Spojených států amerických byl kvůli okupaci ještě mnohem patrnější než dříve.

První školy zaměřené na módní návrhářství západního typu oděvu začaly vznikat nedlouho po válce. V 60. letech se japonští módní návrháři již proslavili nejen ve své zemi, ale i celosvětově. Průkopníky byli Mori Hanae (森英恵), Mijake Issei (三宅一生) a Takada Kenzô (高田賢三), kteří dodnes patří mezi nejuznávanější a nejúspěšnější japonské i světové módní návrháře. (Fukai, 2002) V 80. letech se proslavili například ještě Kawakubo Rei (川久保玲) a Jamamoto Jódži (山本耀司). (Kawamura, 2004)

Japonští návrháři přinesli do světové módy mnohé nové prvky a zásadním způsobem ovlivnili pojetí západního oděvu jako takového. Mnozí z nich tvořili z japonských materiálů a používali tradičních vzorů a technik barvení.

V 60. a 70. letech japonská ekonomika prudce stoupala. Zvyšující se životní standard a rostoucí konzum poskytoval odbytiště i pro dražší a luxusnější oděvy.

Jednou z prvních japonských módních návrhárek, které se proslavily po celém světě, byla Mori Hanae. Jako žena byla ve svém oboru průkopnicí. Nejdříve se specializovala na divadelní kostýmy, ale později přešla i k civilnímu oděvu. Roku 1961 dostala možnost setkat se s legendou francouzského módního návrhářství Coco Chanel. První kolekce Mori Hanae určená pro zahraniční trh byla představena v New Yorku v roce 1965. (Fashion Windows) Mori Hanae se proslavila především svou tvorbou dámských šatů v západním střihu šitých z japonského hedvábí. (Fukai, 2002; Kawamura, 2004) V roce 1977 se Mori Hanae stala první japonskou členkou francouzské módní federace Haute Couture sdružující módní domy s nejvyšší kvalitou zpracování oděvu. (Kawamura, 2004)

Dalším ze slavných jmen japonského návrhářství je Takada Kenzô. Je znám svým osobitým stylem, který začleňuje prvky tradičního japonského oděvu do designu moderního šatstva. Takada Kenzô se již v roce 1965 přestěhoval do Paříže, kde od té doby vytvořil módní a kosmetické impérium. (Fashion Windows)

Japonci opět prokázali svou schopnost velmi rychle se adaptovat a přizpůsobit se novým kulturním vlivům. Přetvořili západní oděv japonskému vnímání a ovlivnili tím zároveň i pojetí módy na celém světě. Japonské módní návrhářství se brzy stalo symbolem kvality a neotřelého designu.

4.3 Další vývoj

Dnes jsou v Japonsku západní šaty normou, zatímco tradiční oděv je u většiny Japonců vyhrazen jen pro slavnostní příležitosti. Někteří ho už ani nevlastní a na svátky si ho pouze půjčují. (Winkel., 1999) Pro některé slavnostní příležitosti, jako je například svatba, není neobvyklý ani oděvní vzor z počátku 20. století, kdy žena obléká kimono a muž žaket zastaralého střihu. (Buckey, 2002)

V profesích, které jsou silně provázané s japonskou tradicí, nosí lidé tradiční oděv dodnes. Jedná se však o natolik specifická zaměstnání, jako je například povolání gejši, kde je tradiční oděv neodmyslitelnou nutností. Kněží a kněžky v šintoistických chrámech se také oblékají podle starých zvyků. Tradiční oděv je svázán se zvyky a národními a náboženskými svátky a festivaly, jak je tomu s národními kroji i v některých západních zemích.

Japonsko je dnes známé svou extravagantní módou, která navazuje jak na domácí vzory, tak i na západní oděv z historických období ve světě dávno zapomenutých. Ačkoli Japonci přejali západní oděv a nosí ho úplně stejně, jako lidé v kterékoli západní zemi, jejich vnímání módy stále zůstává odlišné. Dochází tak k neustálému obohacování světového módního průmyslu. Dodnes dochází k přejímání oděvů, které se v Evropě už dávno nenesí a jejich přizpůsobování modernímu pojetí. Vznikají nové módní styly, které jsou dnes naopak přejímány nazpět Západem.

5 Vliv Japonska na západní odívání

5.1 Oděv přejetý

První vlna zájmu o japonské umění a látky přišla po mezinárodní výstavě, která se konala v Londýně v roce 1862. Byli pozváni i zástupci Japonska, aby zde předvedli některé tradiční řemeslné výrobky a japonské textilie. (Stevens, 1996)

Především japonské hedvábí si v západních zemích brzy vydobylo téměř monopolní postavení. Jeho kvalita byla díky mechanizaci výroby podstatně lepší a vyváženější oproti hedvábí dováženému z ostatních asijských zemí.

Japonský oděv se začal ve větším vyvážet až v 70. letech 19. století. Předtím na Západ pronikal jen po jednotlivých kusech. Některé byly dovezeny jako suvenýr z cest a některé jako exotický artikl určený k prodeji sběratelům. (Stevens, 1996)

Japonské hedvábí i jiné tradiční látky začaly být používány na výrobu šatů západního střihu. Začaly se vyrábět látky s použitím různých japonských motivů a ornamentů, jako byly například rodové znaky. Používala se i tradiční výšivka. (Iwagami, 2002)

Japonská tematika se brzy objevila jak v módě, tak i v umění. Jedním z prvních malířů, který hrál důležitou roli v propagaci japonské kultury, byl James Abbott McNeill Whistler¹⁹. První obraz ženy oblečené v kimonu namaloval již roku 1863. V inspiraci Japonskem ho brzy následovali i další malíři, jako Claude Monet, Pierre-Auguste Renoir a Vincent van Gogh. (Stevens-Corwin, 1996) Mnoho umělců bylo zároveň sběrateli japonských uměleckých děl.

Důležitou postavou pro propagaci japonské kultury ve Spojených státech byl americký architekt Frank Lloyd Wright²⁰. Byl sběratelem a zároveň obchodníkem s japonskými tisky z dřevěných desek. Některé interiéry, které navrhoval, zároveň vybavoval uměleckými díly, často právě japonské provenience.

Roku 1876 se konala další mezinárodní výstava, tentokrát ve Philadelphii, která započala ještě větší vlnu zájmu o vše japonské než výstava v Londýně. Vznikl směr zvaný japonismus, pod jehož vlivem umělci a krejčí tvořili zhruba v období od 80. let 19. století až do 20. let 20. století.

---

¹⁹ James Abbott McNeill Whistler (1834-1903), americký malíř žijící v Evropě, zastánce kréda „l'art pour l'art“ - umění pro umění. Sběratel japonských uměleckých předmětů.

²⁰ Frank Lloyd Wright (1867-1959), americký architekt, interiérový designér a spisovatel. Sběratel japonského umění.

Americké i evropské ženy začaly toužit po svém vlastním kimonu a vybavovaly si své salóny v japanizujícím stylu. Nosily se i vyšíváné pantoflíčky, orientální slunečníky a lakované vějíře. (Kybalová, 2006) Kimona byla dovážena z Japonska i šita přímo v Evropě a Americe. Vznikaly i napodobeniny ve stylu kimona, které se nosily jako pohodlný domácí oděv či župan. (Iwagami, 2002)

Na veřejnosti se v kimonu objevovaly především herečky či majetné dámy, které toužily vypadat extravagantně. Kimono v této době symbolizovalo zvláštní směsici ideí. Vytříbený vkus, volnost těla, ale i poslušnost ducha, jakou se v myslích americké společnosti japonské ženy vyznačovaly. (Iwagami, 2002)

Stejně jako si Japonci zpočátku nevěděli rady se západním oděvem, nebyli na tom Evropané a Američané lépe, co se týkalo oděvu japonského. Svojsík popisuje humornou epizodu, ke které došlo na představení opery *Madame Butterfly*²¹, kterou navštívila i „česká“ Japonka paní Fuku Horová. Její reakce na způsob, jakým byla představitelka hlavní role oblečena, byla: „Pro Bůh, vždyť vy jste mrtva!“ Paní Horová pak upravila zpěvačku tak, že jí přeložila výložky kimona z levé strany na pravou, aby nebyla oblečena jako japonská nebožka. (Svojsík, 1913:331)

V tomto období došlo ke zvláštnímu kulturnímu posunu, kdy západní oděv symbolizoval pro ženu z japonské smetánky luxus, vysoké společenské postavení a iluzi svobody, a japonský oděv se stal luxusním a extravagantním oděvem především pro americké ženy, které osvobozoval od nošení těsných korzetů.

---

²¹ *Madame Butterfly*, opera Giacoma Pucciniho z roku 1904. Napsána na motivy povídky Johna Luthera Longa z roku 1898 a novely Pierra Lotiho *Madame Chrysanthème* z roku 1887. Hlavní hrdinkou je Japonka zvaná ČóČó-san, děj se odehrává v Nagasaki.

5.2 Vliv na pojetí oděvu

Koncept japonského oděvu měl velký vliv na evropské a americké módní návrhářství již od konce 19. století. Vznikaly napodobeniny tradičního japonského oděvu, domácí oděvy a župany kimonového střihu. Západní krejčí tvořili z japonských materiálů a používali orientálních vzorů. Někteří západní módní návrháři se japonským oděvem inspirovali již na počátku dvacátého století a navrhovali šaty s prvky japonských kimon, například s dlouhými pravouhle střiženými rukávy. (Stevens, 1996)

„Tradiční i současná japonská móda přistupuje k lidskému tělu jinak než móda západní.“ (Martin, 1995:219) Základním rysem západních šatů předchozích století bylo tvarování oděvu na tělo. Oděv měl formovat siluetu a zvýrazňovat lidské tělo. Japonské pojetí oděvu s sebou však přinášelo práci s jedním kusem látky. Tradičními prvky při úpravě oděvu na tělo nositele bylo vrstvení, překrývání a skládání bez použití knoflíků a přezek. (Martin, 1995)

„Je nemožné popsat a analyzovat evropskou a americkou módu konce 20. století bez toho, abychom vzali v úvahu, jak významně jí přispěl japonský design.“ (Martin, 1995:215) Přímý vliv japonských módních návrhářů na světovou módu začal brzy po přijetí Japonska do světového společenství po druhé světové válce. Japonci s sebou do evropských módních center přinesli zcela nový přístup k látce a tvaru. Došlo k estetickému posunu ve vnímání oděvu jako takového.

Mori Hanae, snad nejznámější japonská módní návrhářka a jediná asijská členka prestižní pařížské módní federace, se na toto téma vyjádřila následovně: „Japonsko je zemí, kde lidé nosili kimono, takže je jen přirozené, když se lidé domnívají, že je Japonsko pozadu v navrhování šatů západního stylu, které vychází ze západní tradice a životního stylu. Je to pravda. Přidáním východní tradice k západnímu systému odívání však můžeme rozšířit samotný smysl oblečení. Myslím si, že to je to, co se očekává ode mne jako asijské krejčové v Paříži.“ (Kawamura, 2004:158)

Závěr

Západní styl odívání v Japonsku zdomácněl zhruba za sto let, v období od druhé poloviny 19. století do poloviny 20. století. Tato doba byla pro Japonsko po dlouhé izolaci a relativním klidu časem překotných změn ve všech sférách života. Ve své práci jsem se zaměřila na shrnutí společenských a kulturních jevů a významných událostí, které nejvíce souvisely právě s přijímáním západního oděvu.

K obecnému rozšíření západního typu oděvu v Japonsku přispělo mnoho vlivů. V prvním fázi přejímání západního oděvu (od poloviny 19. století do konce první světové války) to byla především snaha přizpůsobit se moderním západním mocnostem a touha po rovnoprávnosti s nimi. Úsilí „zcivilizovat“ celou japonskou společnost bylo v této době násilné a působilo uměle a někdy až směšně. Japonci se se západním oděvem teprve seznamovali a mnozí jej nosili jen jako odznak své „civilizovanosti“ nebo jako uniformu, která je protokolem vyžadována.

V meziválečném období již bylo Japonsko díky hospodářskému rozkvětu v jistější pozici vůči Západu a západní oděv nebyl už tolik nutností, jako spíše vyjádřením modernosti. Oděv se vymanil ze své dřívější uniformity a poskytoval prostor pro vlastní kreativitu. Nejvýznamnější událostí tohoto období, která silně podpořila přijímání západního oděvu, bylo velké zemětřesení v roce 1923, které silně poničilo velká města v oblasti Kantó. V této době se ve spojitosti se západní kulturou a oděvem začaly měnit také některé společenské konvence, především zvyklosti týkající se vztahů mezi muži a ženami a role ženy jako manželky a matky. Na veškeré společenské a kulturní změny reagovala soudobá média, skrze která se dnes o tomto období nejvíce dozvídáme.

Před druhou světovou válkou a během ní došlo ke snaze omezit veškeré západní vlivy. Po válce však do těžce postiženého Japonska začaly proudit západní vlivy s novou intenzitou. Přijetí západního oděvu bylo nutné především z ekonomických důvodů. Západní konfekce byla levná, zatímco látek na tradiční šaty byl velký nedostatek. Zničená města byla přestavována v západním stylu, a proto se i jejich obyvatelé museli přizpůsobit. Nedlouho po válce začaly vznikat první odborné školy věnující se navrhování západního oděvu.

Nejvýznamnějšími událostmi v průběhu přejímání západního oděvu byly události tragické pro celý národ, nebo alespoň jeho velkou část, které činily přijetí západního oděvu nutností. Živelné pohromy a války vždy byly hnací silou změn, které se ve společnosti děly.

Základním předpokladem pro úspěšnou asimilaci cizích kulturních vlivů byla zejména snaha Japonců přizpůsobit se a vyrovnat se západním zemím. Japonci byli vždy národem, který neodmítal cizí kulturní vlivy, ale snažil se je naopak začlenit do kultury vlastní. V případě přijetí západního oděvu Japonci opět prokázali svou schopnost rychle se adaptovat. Za poměrně krátké období byli schopni přijmout za svůj oděv, který byl v rozporu s tradiční kulturou a každodenním japonským životním stylem.

Japonci však dokázali nejen to. Přizpůsobením šatů západního střihu svému estetickému cítění a potřebám zásadně ovlivnili a stále ovlivňují vnímání módy na celém světě. Průměrný člověk si příliš neuvědomuje, k jakým změnám došlo ve světových uměleckých kruzích a oděvnictví po kontaktu s japonskou kulturou.

Reakce japonské společnosti na přijímání západního oděvu se různily. Dlouhou dobu byl západní šat výsadou mužů a u žen nebylo jeho nošení příliš podporováno. Později se však pro japonské ženy stal symbolem nezávislosti a svobody. Média na všechny tyto změny horlivě reagovala a snažila se kategorizovat a popsat společenské jevy, které ve spojitosti s přejímáním západního oděvu povstávaly.

Zda bylo přijetí západního oděvu pro japonskou společnost nutností asi navždy zůstane otázkou. Po otevření Japonska světu po roce 1854 se Japoncům samotným, nebo alespoň japonským politickým vůdcům, zdálo přijetí západního odívání důležité. Považovali ho za klíčové pro uznání rovnosti mezi Japonskem a západními mocnostmi.

Jak by se japonská společnost vyvíjela bez toho, kdyby se nezačala oblékat po západním způsobu, by mohlo být námětem pro spisovatele fantastické literatury. Bylo by v dnešním světě ještě vůbec možné, aby země tak technicky vyspělá oblékala tradiční kroj? Takovou situaci už si dnes vůbec nedokážeme představit.

Má práce se stala z velké části sociokulturní studií. Považovala jsem za zajímavé popsat především přístup Japonců k přijímání západního oděvu. Mnoho poznatků o tomto období je nám zprostředkováno skrze soudobá média, která formovala veřejné mínění. Nemusí to vždy být obraz věrohodný. Čím méně vypovídá o společenském jevu, který popisuje, tím více může podávat informací o svých tvůrcích a jejich přístupu k soudobé realitě.

Překvapilo mne, že jsem nebyla schopna nalézt žádnou knihu, která by se přímo zabývala přijímáním západního oděvu Japonci, ať z oděvního nebo ze sociokulturního hlediska. Kniha Vlasty Winkelhöferové, která mi byla cenným průvodcem, je věnována japonskému odívání jako takovému. Přejímání západního typu oděvu je obsaženo pouze

v jedné kapitole a poznatky jsou zde bohužel nepříliš úplné. Společenské události a kulturní pojmy jsou často jen zmíněny. Některé z nich jsem se rozhodla podrobněji prozkoumat.

Čerpala jsem především z nejaponských zdrojů. Některé z nich vycházely z japonských pramenů, přesto však byly mé možnosti značně omezené. Domnívám se, že toto téma by mohlo být rozebráno mnohem podrobněji, pokud by byly dostupnější japonské zdroje a další publikace, které se jím zabývají.

Abstract in English

This thesis examines the topic of adoption of the Western-style clothing in Japan. The main aim is to describe the circumstances and the most significant cultural and social events connected to the adoption of Western-style clothing. It also introduces the phenomena that were created in the process of this change. Adoption of Western-style clothing in Japan stretches for about a hundred years from the beginning of the second half of the 19th century. The period is divided into three stages. Each stage is initiated by an important event and introduces a different approach to Western-style clothing by the Japanese public. The last part of the thesis describes the influence Japanese traditional dress had on the Western art and design.

Anotace

BLEHOVÁ, Kateřina

Filozofická fakulta - Katedra asijských studií

Pronikání západního stylu odívání do Japonska

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Anna Křivánková

Počet znaků: cca 90 000 s mezerami

Počet příloh: obrazová příloha ve 14 bodech

Počet titulů použité literatury: 40

Klíčová slova: odívání, kulturní vlivy, západní oděv, tradiční japonský oděv, módní návrhářství

Bakalářská diplomová práce je zaměřena na průběh přejímání západního oděvu Japonci. Zahrnuje období od druhé poloviny 19. století až do 70. let 20. století. Cílem práce je zmapování nejdůležitějších historických a kulturních událostí, které přispěly k celkovému přijetí západního typu oděvu japonskou společností. Zároveň je zmíněn i vliv, jaký měl kontakt s tradičním japonským odíváním na světovou módu.

Použitá literatura

- Bollinger, Richmod. „Review on Modern Girls, Shining Stars, The Skies of Tokyo: Five Japanese Women by Phyllis Birnbaum.“ *Monumenta Nipponica*, 2000, Vol. 55, No., s. 296-298. <http://www.jstor.org/stable/2668436> (6.2.2010)
- Buruma, Ian. *Inventing Japan, 1853-1964*. The Modern Library, 2004. ISBN 0812972864
- Conant, Ellen. *Challenging past and present: the metamorphosis of nineteenth-century Japanese Art*. University of Hawaii Press, 2006. ISBN 0824829379
<http://books.google.cz/books?id=sOJX4j533JoC&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q=&f=false> (20.8.2009)
- Craig, Albert. *Civilization and enlightenment: the early thought of Fukuzawa Yukichi*. Harvard University Press, 2009. ISBN 0674031083
http://books.google.cz/books?id=GEyvp_LZARQC&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q=&f=false (13.1.2010)
- Cwiertka, Katarzyna Joanna. *Modern Japanese cuisine: food, power and national identity*. London: Reaktion Books, 2006. ISBN 1861892985
<http://books.google.com/books?id=oK-7LOIWNpEC&lpg=PP1&hl=cs&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> (8.4.2010)
- De-Vollan, Grigorij. *Žaponsko: Země i lid*. Praha: Nakladatelství E. Beaufort, 1904.
- Fukai, Akiko. „Fashion.“ *Encyclopedia of contemporary Japanese culture*. ed. Buckley, Sandra. Taylor & Francis, 2002. ISBN 0415143446
http://books.google.cz/books?id=tOaHI25bn-kC&printsec=frontcover&source=gbs_navlinks_s#v=onepage&q=&f=false (8.2.2010)
- Fukuzawa, Jukiči. *Seijó Išokudžú*. Tokio, 1867.
http://project.lib.keio.ac.jp/dg_kul/fukuzawa/flipper/F7-A06/book199.html (13.1.2010)
- Gill, Tom. „Kon Wajiro, Modernologist.“ *Japan Quarterly*, 1996, Vol. 43, No.2, s.198-207. http://www.meijigakuin.ac.jp/~gill/pdf/kon_wajiro.pdf (29.3.2010)
- Gordon, Andrew. *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*. 2. vydání. Oxford University Press, 2008. ISBN 0195110617
- Gourley, Catherine. *Flappers and the New American Woman: Perceptions of Women from 1918 Through the 1920s*. Twenty-First Century Books, 2007. ISBN 0822560607

- <http://books.google.com/books?id=WC3PonIV9PQC&lpg=PP1&hl=cs&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> (8.4.2010)
- Houcha, Joe. *Japonečky: Vzpomínka na tři horká odpoledne*. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert, 1931.
- Chamberlain, Basil Hall. *Things Japanese: Being Notes on Various Subjects Connected with Japan for the Use of Travellers and Others*. Echo Library, 2009. ISBN 1848301812
- <http://books.google.cz/books?id=FEreXqAUAdIC&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q=&f=false> (15.8.2009)
- Checkland, Olive. *Japan and Britain after 1859: Creating Cultural Bridges*. London: RoutledgeCurzon, 2003. ISBN 0700717471
- <http://books.google.cz/books?id=VPpTfAK9oKwC&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q=&f=false> (19.4. 2009)
- Inoue, Šóiči. *Pancu ga mieru*. Tokio: Asahi Shinbunsha, 2002. ISBN 402259800X
- Iwagami, Miki. „Japonism and Parisian Mode.“ *Fashion - The collection of the Kyoto Costume Institute: a History from the 18th to the 20th Century*. ed. Fukai, Akiko. Taschen, 2002. ISBN 3822812064
- <http://books.google.cz/books?id=ARLmnMFZ9rcC&lpg=PP1&dq=japanese%20school%20uniforms&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> (12.3.2010)
- Jowett, Philip. *Japonská armáda: 1931-1945*. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 1841763535
- Karlin, Jason. „The Gender of Nationalism: Competing Masculinities in Meiji Japan.“ *Journal of Japanese Studies*, 2002, Vol. 28, No. 1, s. 41-77.
- <http://www.jstor.org/stable/4126775> (4.2. 2010)
- Kawamura, Junija. *The Japanese Revolution in Paris Fashion*. Berg Publishers, 2004. ISBN 185973815X <http://books.google.com/books?id=zpVCQf-zyYIC&lpg=PP1&hl=cs&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> (15.4.2010)
- Kořenský, Josef. *Cesta kolem světa: Žaponsko*. 1. vyd. Praha: J. Otto, 1895.
- Kybalová, Ludmila. *Dějiny odívání: Doba turnýry a secese*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-148-4
- Lajtha, Edgar. *Japonsko: Včera, dnes a zítra*. Praha: Nakladatelství Josef R. Vilímek, 1937.

- Martin, Richard. „Our Kimono Mind: Reflections on 'Japanese Design: A Survey Since 1950'.“ *Journal of Design History*, 1995, Vol. 8, No. 3, s. 215-223.
<http://www.jstor.org/stable/1316033> (13.4.2010)
- Menton, Linda, et al. *The Rise of Modern Japan*. University of Hawaii Press, 2003. ISBN 0824825314 <http://books.google.cz/books?id=khz3CCpwEoC&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q=&f=false> (15.4.2009)
- Mohl (von), Ottmar. *Am Japanischen Hofe*. Berlin, Dietrich Reimer, 1904.
<http://www.unterstein.net/Toyoashihara-no-Chiaki-Nagaioaki-no-Mitsuho-no-Kuni/MohlAmJapHofe.pdf> (8.3. 2010)
- Molony, Barbara. „Modernity, gender and the empire: Gender, citizenship and dress in modernising Japan.“ *International Institute for Asian Studies Newsletter*, 2008, No. 46. http://www.iias.nl/nl/46/IIAS_NL46_0809.pdf (18.4.2009)
- Reischauer, Edwin Oldfather, a Albert Morton Craig. *Dějiny Japonska*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-391-6
- Robertson, Jennifer. *Takarazuka: Sexual Politics and Popular Culture in Modern Japan*. University of California Press, 2001. ISBN 0520211510
- Sato, Barbara Hamill. „An Alternate Informant: Middle-Class Women and Mass Magazines in 1920s Japan.“ *Being modern in Japan: culture and society from the 1910s to the 1930s*. ed. Elise K. Tipton, John Clark. University of Hawaii Press, 2000. ISBN 0824823605
<http://books.google.com/books?id=POIYmGPSX8C&lpg=PP1&hl=cs&pg=PP1#v=onepage&q=&f=false> (6.4.2010)
- Sato, Barbara Hamill. *The new Japanese woman: modernity, media, and women in interwar Japan*. Duke University Press, 2003. ISBN 082233044X
http://books.google.cz/books?id=3t_quM-Gr1cC&printsec=frontcover&source=gb_s#v=onepage&q=&f=false (8.2.2010)
- Seller, Maxine. *Immigrant women*. 2.vyd. New York: SUNY Press, 1994. ISBN 0791419045
<http://books.google.cz/books?id=ul91YKCI0csC&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q=&f=false> (18.4. 2009)
- Schencking, J. Charles. „Catastrophe, Opportunism, Contestation: The Fractured Politics of Reconstructing Tokyo following the Great Kanto Earthquake of 1923“. *Modern Asian Studies*, 2006, Vol. 40, No.4, s. 833–873.
<http://www.jstor.org/stable/3876636> (15.3.2010)

- Silverberg, Miriam. „Constructing the Japanese Ethnography of Modernity.“ *The Journal of Asian Studies*, 1992, Vol. 51, No. 1, s. 30-54.
<http://www.jstor.org/stable/2058346> (28.3. 2010)
- Silverberg, Miriam. *Erotic Grotesque Nonsense: The Mass Culture of Japanese Modern Times*. University of California Press, 2009. ISBN 0520260082
- Stevens, Rebecca, Jošiko Iwamoto Wada, Nancy Corwin. *The kimono inspiration: art and art-to-wear in America*. Pomegranate, 1996. ISBN 0876545983
<http://books.google.cz/books?id=GLsbxozhjV8C&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> (13.4.2010)
- Svojsík, Alois. *Japonsko a jeho lid*. Praha: Knihotiskárna Politika, 1913.
- Teasley, Sarah. „Nation, Modernity and Interior Decoration: Uncanny Designs in the 1922 Peace Commemoration Tokyo Exposition Culture Village Houses.“ *Japanstudien 13. Wohnen in Japan: Markt, Lebensformen, Nachbarschaft. München: iudicium Verlag*, 2001, s.49-87. http://www.dijtokyo.org/articles/dij-jb_13-teasley.pdf (20.3.2010)
- Varley, Herbert Paul. *Japanese Culture*. University of Hawaii Press, 2000. ISBN 0824821521
<http://books.google.cz/books?id=BvUEzBin61AC&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> (15.4.2010)
- Watanabe, Toshio. „Josiah Conder's Rokumeikan: Architecture and National Representation in Meiji Japan.“ *Art Journal - Japan 1868-1945: Art, Architecture, and National Identity*, 1996, Vol. 55, No. 3, s. 21-27.
<http://www.jstor.org/stable/777762> (22.2.2010)
- Winkelhöferová, Vlasta. *Japonsko: Dějiny odívání*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-297-9

Internetové zdroje

Art Unframed, databáze uměleckých děl (30.4.2010)

<http://www.artunframed.com>

Fashion Windows, databáze módních návrhářů a událostí ve světě módy

(10.4.2010) <http://www.fashionwindows.net>

Keiō University, archiv děl Fukuzawy Jukičiho (18.8.2009)

http://project.lib.keio.ac.jp/dg_kul/fukuzawa_tbl.php

Massachusetts Institute of Technology, archiv obrazového materiálu (20.8. 2009)

<http://ocw.mit.edu/ans7870/21f/21f.027/home/index.html>

Muratado, internetová stránka výrobce školních uniforem (10.4.2010)

<http://www.muratado.co.jp/historyofu/index.html>

New York Public Library Digital Gallery, archiv obrazového materiálu (10.4.2010)

<http://digitalgallery.nypl.org/nypldigital/index.cfm>

Ochanomizu University Digital Archive, archiv vzorů uniforem dívčí univerzity

(30.4.2010) <http://archives.cf.ocha.ac.jp/exhibition/da0024-7.html>

Tombow, internetová stránka muzea japonských uniforem (18.4.2009)

http://www.tombow.gr.jp/uniform_museum/nihon/index.html

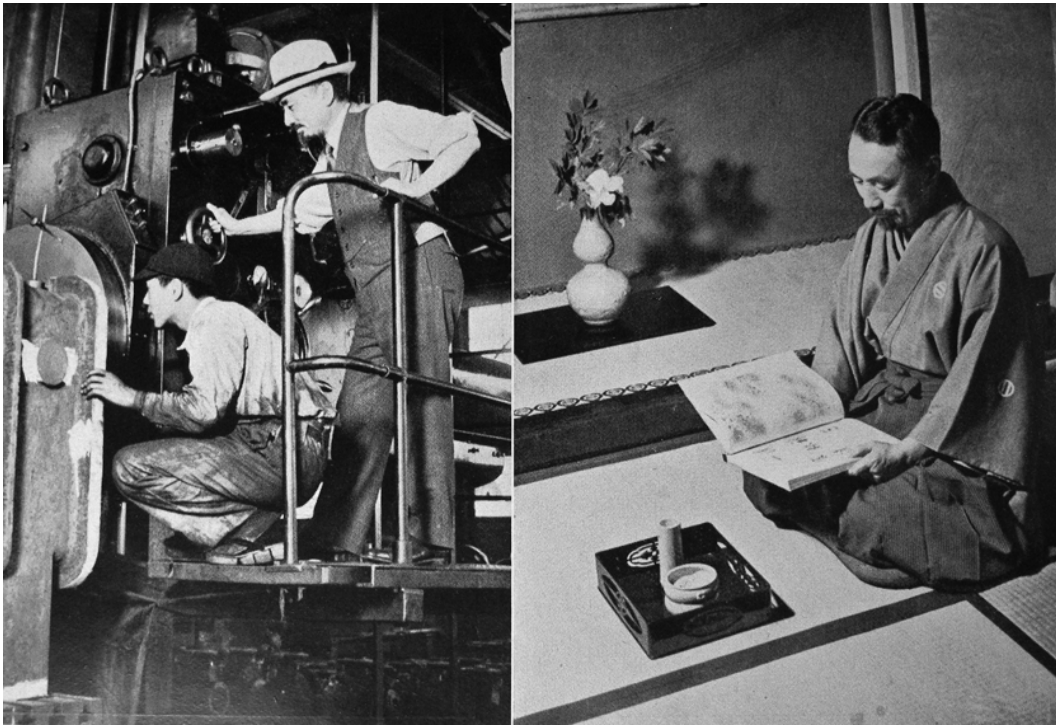
Přílohy

Seznam obrazových příloh

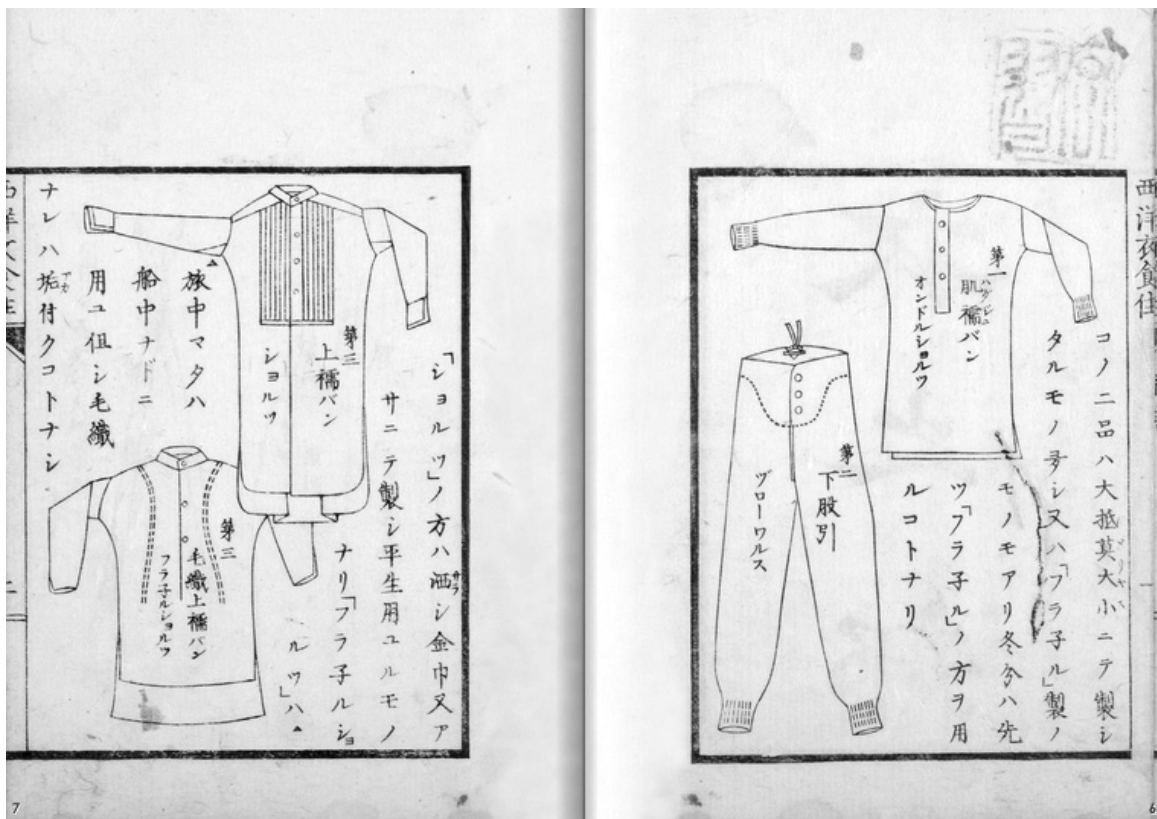
1. „Při práci Evropanem, doma Japoncem“ (Lajtha, 1937)
2. *Seijó Išokudžú*, ukázková stránka (Fukuzawa, 1867)
3. Uniformy japonské císařské armády v porovnání s uniformami francouzské armády (New York Public Library Digital Gallery, ID: 831118 a ID: 830541)
4. Oděv japonské vlády při příležitosti schválení ústavy - část dřevořezu z roku 1890, autor neznámý (Massachusetts Institute of Technology)
5. Císař Meidži v uniformě z roku 1873 (Massachusetts Institute of Technology); Císařovna v západním oděvu (Molony, 2008)
6. Budova Rokumeikanu (Watanabe, 1996)
7. Karikatury *haikara* a *bankara* z časopisu Tokyo Puck (Karlin, 2002)
8. Kon Wadžiró, obrazová část studie „Záznam o mravech na tokijské Ginze v létě roku 1925“ (Silverberg, 1992)
9. Takarazuka Revue, po roce 1930 (Robertson, 2001)
10. „Moderní japonky na Ginze“ (Lajtha, 1937); *Moga*, 1928 (Sato, 2003)
11. Chlapecká uniforma: standartní, *bankara* styl, dětská chlapecká uniforma (Tombow)
12. Dívčí školní uniforma: uniforma univerzity Očanomizu z roku 1934 (Ochanomizu University Digital Archive); jiný vzor dívčí uniformy (Tombow); dívčí cvičební úbor s reformkami (Tombow)
13. Dětská námořnická uniforma (Tombow); Vzor pro dětské námořnické uniformy - Albert Edward, princ z Walesu (Franz Xaver Winterhalter, 1846; Art Unframed)
14. Kontrola oděvu za druhé světové války (Gordon, 2008)

Obrazová příloha

1. „Při práci Evropanem, doma Japoncem“ (Lajtha, 1937)

2. Seijō Işokudžū, ukázková stránka (Fukuzawa, 1867)

Obrazová příloha

3. Uniformy japonské císařské armády v porovnání s uniformami francouzské armády (New York Public Library Digital Gallery, ID: 831118 a ID: 830541)

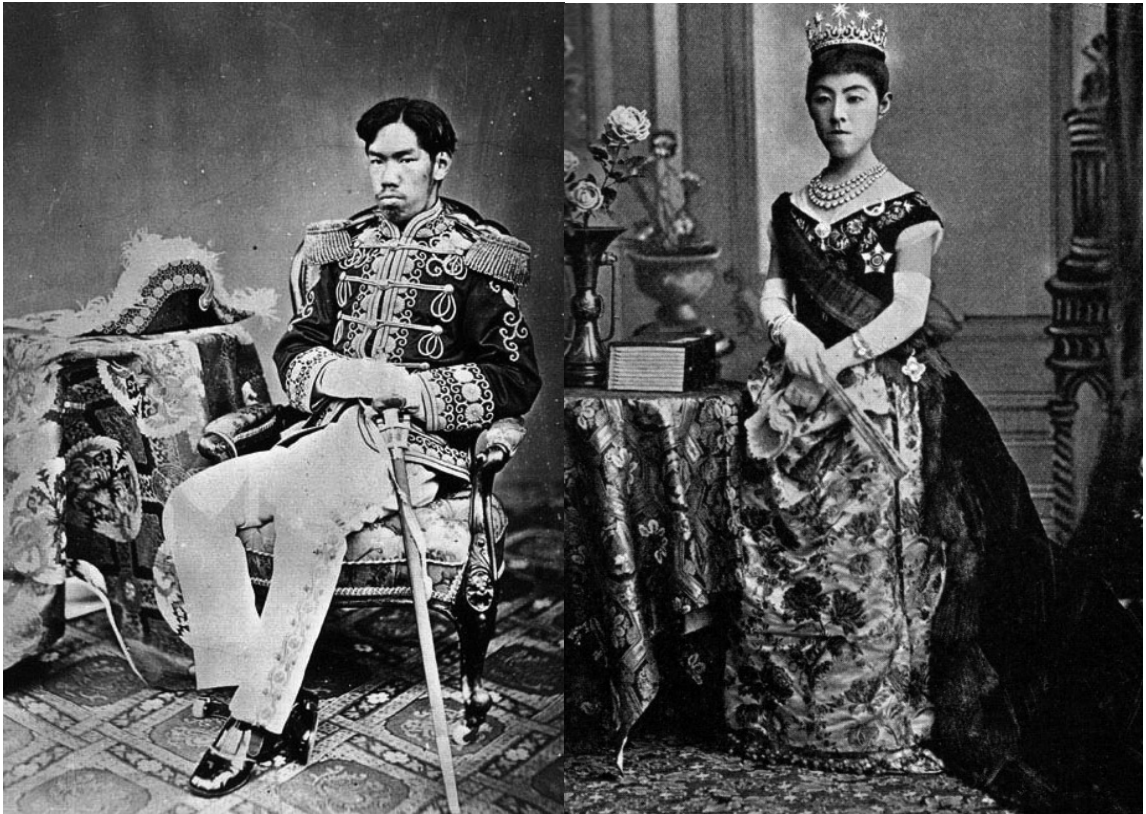

4. Oděv japonské vlády při příležitosti schválení ústavy - část dřevorezu z roku 1890, autor neznámý (Massachusetts Institute of Technology)

Obrazová příloha

5. Císař Meidži v uniformě z roku 1873 (Massachusetts Institute of Technology);
Císařovna v západním oděvu (Molony, 2008)

6. Budova Rokumeikanu (Watanabe, 1996)

Obrazová příloha

8. Kon Wadžiró: „Záznam o mravech na tokijské Ginze v létě roku 1925“ (Silverberg, 1992)

9. Takarazuka Revue, 1930 (Robertson, 2001)

Obrazová příloha

10. „Moderní Japonky na Ginze“ (Lajtha, 1937); *Moga*, 1928 (Sato, 2003)

11. Chlapecká uniforma: standardní, *bankara* styl, dětská chlapecká uniforma (Tombow)

Obrazová příloha

12. Dívčí školní uniforma: uniforma univerzity Očanomizu z roku 1934 (Ochanomizu University Digital Archive); další vzor dívčí uniformy (Tombow); dívčí cvičební úbor s reformkami (Tombow)

13. Dětská námořnická uniforma (Tombow); Vzor pro dětské námořnické uniformy - Albert Edward, princ z Walesu (Franz Xaver Winterhalter, 1846; Art Unframed)

Obrazová příloha

14. Kontrola oděvu za druhé světové války (Gordon, 2008)

